

Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet

Möjligheter och begränsningar

Sibel Korkmaz & Carolina Överlien

Arbetsrapport/Institutionen för socialt arbete, 2023:1

Working Paper/Department of Social Work, 2023:1

Följande projekt har finansierats av medel från Jämställdhetsmyndigheten och genomförts av professor Carolina Överlien (projektledare) och fil.dr. Sibel Korkmaz, båda verksamma vid Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Jämställdhetsmyndigheten ska vara ett nav i arbetet med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, genom att göra strategin känd, stödja samordningen av andra aktörers arbete med strategin samt följa upp och bidra med kunskap och stöd i genomförandet. En viktig utgångspunkt i den nationella strategin är större uppmärksamhet på flickors och unga kvinnors utsatthet för våld, där utsatthet för brott i nära relationer lyfts särskilt.

Den nationella strategin omfattar i alla delar vissa grupperns särskilda utsatthet. Här ingår hbtqi-personer, funktionsnedsatta och personer som lever under hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämställdhetsmyndigheten ska utifrån denna roll arbeta med frågan om killars våld mot tjejer och våld i ungas nära relationer i förhållande till strategins alla målsättningar.

Till dig som är ung och utsatt för våld i en nära relation, eller utsatt någon du är eller har varit ihop med för våld.

Våld i ungas nära relationer – det vill säga våld av olika typer som förekommer i ungas ”romantiska” och ”intima” relationer – har de senaste åren börjat uppmärksammas allt mer, både i forskning och av samhället i stort.

I den här rapporten har vi sammanställt resultat från ett projekt som fokuserar på det stöd som unga utsatta respektive unga utövare av våld kan söka av ideella verksamheter. Vi har intervjuat personer som är engagerade på ungdoms-, tjej och/eller transjourer, och också tittat i chattloggar från två stödverksamheter som erbjuder stöd online via chatt. Vi har också genomfört två fokusgruppsintervjuer med ungdomar för att få deras röster om samhällets stöd till unga som utsatts för våld, eller utövat våld mot någon de varit ihop med.

Vi har kunnat se att det stöd verksamheter så som jourer erbjuder är viktigt för unga, inte minst då de möjliggör för unga att söka stöd anonymt. Stödet är också lättillgängligt och erbjuds ofta kvällstid.

Unga som utsatts för våld kan söka stöd för att få hjälp att reda ut vad det är de har varit med; om det kan tolkas som våld eller inte. De kan också söka stöd för att få praktiska råd, till exempel om en polisanmälan.

Unga som utövat våld söker stöd för liknande saker, men från ett annat perspektiv. Ibland har de fått till sig att någon de varit ihop med känner att de gått över en gräns och gjort något sexuellt utan samtycke. Denna insikt kan vara tung att bära och därför söks stöd för att hantera känslorna som uppstår.

När det gäller ungdomars tankar om stöd lyfts två viktiga saker: att unga ofta får stöd av jämnåriga och att mer förebyggande stöd bör ges, för att undvika att våld utövas överhuvudtaget.

Det vi vill skicka med till dig som är ung och känner igen dig i att du är i en relation där det förekommer våld, eller kanske har en kompis som är det, är att det finns stöd att få. Både anonymt stöd och stöd på exempelvis ungdomsmottagningen.

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till Jämställdhetsmyndigheten som möjliggjort detta projekt. Sist men sannerligen inte minst vill vi tacka de verksamma vid jourer och de ungdomar som medverkat som informanter, utan er skulle det inte ha blivit någon studie! Vi hoppas att vi kan förvalta ert deltagande och bidra i arbetet för att förebygga våld i ungas nära relationer.

Carolina & Sibel

Innehåll

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	3
Bakgrund & teori	5
Våld i ungas nära relationer.....	5
Vikten av stöd.....	6
Kvinno- och tjejjourrörelsen i Sverige.....	6
Nyinstitutionell teori.....	7
Begrepps användning	7
Jour/er & Jourare	7
Unga, ungdomar, killar, tjejer, unga män respektive unga kvinnor.....	8
Metod	9
Delstudie 1: Våld i ungas nära relationer och det ideella stödet.....	9
Datamaterial & datainsamling	9
Analysförfarande.....	10
Delstudie 2: Unga våldsutsatta och unga våldsutövaras anonyma stödsökande online	10
Datamaterial & datainsamling	10
Delstudie 3: Ungas syn på samhällets stöd.....	12
Datamaterial & datainsamling	12
Etik	14
Resultat	15
Delstudie 1: Våld i ungas nära relationer och det ideella stödet.....	15
Jourernas arbete med våld i ungas nära relationer	16
Särskilt utsatta grupper	16

Utmaningar i arbetet med våld i ungas nära relationer	17
Diskussion - Det ideella stödet till unga våldsutsatta	23
Delstudie 2: Unga våldsutsatta och unga våldsutövares anonyma stödsökande online	28
Den relationsspecifika verksamheten - Fokus på ungas stödsökande för våldsutsatthet	28
Unga män-verksamheten: Fokus på unga mäns stödsökande för våldsutövande	35
Diskussion - Unga våldsutsatta och unga våldsutövares anonyma stödsökande online	44
Delstudie 3: Ungas syn på samhällets stöd	47
Diskussion - Ungas syn på samhällets stöd	53
Avslutande reflektioner.....	55
Referenslista.....	57

Inledning.

Våld i ungas nära relationer – det vill säga det våld som förekommer i ungas egna nära 'romantiska' relationer – är ett förhållandevis nyligen identifierat socialt problem i Sverige, både inom praktik och forskning. Fenomenet har inkluderats i bredare studier om ungdomars utsatthet (se t. ex. Cater et al., 2014; Blom, 2015), men sällan fått eget fokus. Under åren 2016–2020 genomfördes dock den första större svenska studie, finansierad av Brottsoffermyndigheten, som specifikt hade som syfte att undersöka våld i ungas relationer med hjälp av olika datainsamlingsmetoder. Studien visar att våld i ungas nära relationer är ett alltför vanligt förekommande fenomen, som har stora implikationer för ungdomarnas mående och vardagsliv. Ytterligare ett centralt resultat pekar på hur ungas våldsutsatthet i en nära relation skiljer sig från vuxnas utifrån att den påverkas av så kallade ungdomsspecifika faktorer, så som att unga ofta går på samma skola som den som utövar våld; ofta blir utsatta i sin allra första kärleksrelation; ofta blir utsatta för våld på arenor till vilka vuxna har tillträde, till exempel i skolan och i föräldrahemmet; blir påverkade av rådande samhällsnormer om sex (Korkmaz, Överlien & Lagerlöf, 2020; Korkmaz, 2021).

Övergripande aktualiserar projektet ett vidare behov av studier om våld i ungas nära relationer, bland annat rörande samhällets stöd till unga med erfarenheter av våld i en egen nära relation. Det saknas idag djupgående kunskap om hur samhällets stöd till våldsutsatta ungdomar är utformat, och vilka erfarenheter ungdomar har av specifika samhällsinsatser. Detta är gällande både när det kommer till

insatser och stöd som erbjuds av landets socialnämnder, och till det stöd som erbjuds av ideella krafter och civilsamhället. Att det saknas en samlad kunskapsbild om det stöd som erbjuds unga våldsutsatta och våldsutövare i Sverige påtalar även Brottsförebyggande rådet (BRÅ) i sin rapport *Våld i ungas parrelationer*, redovisad hösten 2021. Det finns således fog att se till ungas stödbehov i större utsträckning.

Våld i nära relationer som socialt problem har tidigare uppmärksammats som att det inte faller in naturligt i rådande stödjande strukturer (Korkmaz, 2021). Inom socialtjänsten, som exempel, går det att peka på att problemet till sin karaktär gör att det inte har en given plats eller insatser: det kan inte omedelbart ses som ett uttryck för brister i föräldrars omsorgsförmåga eller för den våldsutsattas egna beteendeproblem (Korkmaz & Wiklund, kommande). Även BRÅ berör detta och pekar på hur våld i ungas nära relationer osynliggörs inom organisationer, till exempel inom socialtjänster som är organiserade i barn- respektive vuxenenheter. På barnenheterna ligger oftast fokus på att barn blivit utsatt för våld av närstående vuxna alternativt upplevt våld i hemmet, medan det på vuxenheterna finns ett vuxenfokus. Därmed riskerar våldsutsatta unga att falla mellan stolarna inom landets socialtjänster (BRÅ, 2021).

Även om landets socialtjänster har ett ansvar att se till våldsutsatta unga respektive våldsutövande unga behov av stöd och hjälp (förtydligt i HSLF-FS 2022:39), finns det indikationer på att det i huvudsak är den ideella sektorn som erbjuder sådant stöd (BRÅ, 2021). Forskning som fokuserat på stöd till vuxna brottsoffer har också uppmärksammat att många som kan vara i behov av stöd efter ett brott blir hänvisade till ideella organisationer (Jägervi & Svensson, 2013). Kvinno- och tjejjourserna i Sverige vittnar även om att många våldsutsatta söker ideellt stöd (Unizon & ROKS).

Tidigare studier har fokuserat på hur kvinnojourer och kommunala enheter som jobbar med våld i nära relationer samsas på samma stödfält (Helmerson, 2017). När det gäller våldsutsatta unga, finns inte motsvarande aktörer och specialisterheter i kommunal regi. I föreliggande projekt ligger därför fokus på det ideella stöd som unga

som blivit utsatta för våld i en nära relation söker, samtidigt som de ideella aktörernas - i denna rapport tjej-, ungdoms- och/eller transjourer - roll i förhållande till offentlig sektor kommer att beröras. Det ideella stödet kommer också att belysas utifrån ungdomars egna perspektiv, för att belysa vad unga våldsutsatta respektive våldsutövare söker ideellt stöd för.

Forskningsprojektet *Våld i ungas nära relationer – stödbehov hos utsatta och utövare med fokus på särskilt utsatta grupper* är uppdelad i tre delstudier: den första berör samhällets ideella stöd och hur representanter från jourrörelsen ser på sitt stödjande arbete till våldsutsatta unga; den andra ser till vad både unga våldsutsatta och unga våldsutövare söker stöd för anonymt online; och den tredje fokuserar på hur ungdomar själva resonerar kring samhällets stöd utifrån våld i ungas nära relationer.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta projekt är övergripande att utforska det ideella stöd som unga söker utifrån våld i en egen nära relation. Detta kommer att operationaliseras genom frågeställningar som är kopplade till respektive delstudie, vilka redogörs för nedan.

Delstudie 1

- Vilka utmaningar beskriver representanter från jourer att de ser i sitt arbete med våldsutsatta unga?
- Med fokus på samhällets ansvar att ge stöd till våldsutsatta unga, hur kan jourernas roll och mandat att ge stöd förstås?

Delstudie 2

- Vad beskriver unga våldsutsatta respektive unga utövare av våld att de söker stöd för anonymt online?
- Vilken typ av händelseförlopp beskriver de som gör att de tar steget till att söka stöd?

- Hur ser stödet de har fått ut?

Delstudie 3

- Hur resonerar ungdomar om hur våld kan definieras?
- Vilket behov av stöd definierar ungdomar?

Bakgrund & teori.

I det följande kommer bakgrunden till föreliggande projekt och det teoretiska ramverk som nyttjats att beskrivas i korthet.

Våld i ungas nära relationer

Våld i ungas nära relationer är ett socialt problem som i en engelskspråkig kontext benämns som *dating violence* (primärt i Nordamerika) eller som *Teen* eller *Youth Intimate Partner Violence* (i flera europeiska studier). I denna rapport används begreppet våld i ungas nära relationer utifrån att tidigare forskning som pekar på att våldet unga utsätts för inte skiljer sig nämnvärt från det våld vuxna utsätts för i nära relationer, samtidigt som ungas utsatthet påverkas av just det faktum att de är unga. Därför används det idag vanligaste begreppet när det gäller vuxna – våld i nära relationer – med tillägget 'unga', istället för att välja ett eget begrepp för ungas våld (jfr begreppet 'kjærestevold' som är vanligt förekommande i Norge och Danmark).

Mot bakgrund av tidigare definitioner av våld i nära relation, såsom Isdal (2017) och Stonard (2014), samt våra egna empiriska studier om våld i ungas nära relationer, så föreslår vi följande definition:

Våld i ungas nära relationer är hot, kontroll, kränkningar, 'stalking', fysiska handlingar och sexuella övergrepp som utövas inom ramen för en nuvarande eller tidigare romantisk relation där den som utsätts är mellan 13 och 23 år. Våldet som utförs ansikte mot ansikte eller med hjälp av digitala medier, och sker oberoende av kön, könsidentitet och sexualitet, får en person att göra något mot sin vilja eller sluta att göra något som den vill.

Vikten av stöd

Våld i nära relationer riskerar att leda till en rad olika negativa sociala och hälsomässiga konsekvenser (se till exempel NCK 2014). Av betydelse är dock om vi upplever att vi har goda sociala relationer, som till exempel kan bidra med socialt stöd när vi behöver det. Socialt stöd refererar till i vilken grad vi har tankemässigt, emotionellt och praktiskt stöd av vår omgivning, när och om vi har behov av det (Aakvag & Strøm 2019). Detta pekar även en studie som utgår ifrån intervjuer med unga män som sökt stöd för psykologiska problem och svårigheter i nära relationer på. I denna påtalas vilken betydande roll det sociala nätverket har i unga mäns hjälpsökandeprocess (Helsing et al., 2021). Det sociala stödet är därmed centralt i vår möjlighet att uppvisa resiliens, eller motståndskraft, mot det svåra vi upplever. Det är också viktigt att vi inte upplever för många barriärer mot att söka stöd; att det upplevs så pass svårt att be om stöd och därmed avstår, trots att behovet finns. Att ungdomar som utsätts för våld i sina nära relationer har möjlighet att söka stöd från någon är alltså mycket viktigt för deras utveckling och mående, och därmed kanske också för deras möjligheter att lämna den våldsamma relationen. Det är därför av vikt att se till vilket stöd både unga våldsutsatta och unga våldsutövare har att tillgå, för att motverka att våldet ger allvarliga konsekvenser.

Kvinno- och tjejjourrörelsen i Sverige

I Sverige finns två riksförbund (Unizon och ROKS) som samlar kvinno- och tjejjourer samt en nätverks- och samverkansförening vars medlemmar är tjej-, trans- och ungdomsjourer (Förenade tjej-, trans- och ungdomsjourer). Sammanlagt finns det omkring 90 jourer som ger stöd till unga i Sverige. Stödet kan variera till sin karaktär, de flesta jourer erbjuder stöd via chatt medan vissa också erbjuder stödsamtal i person. En del jourer inriktar sig också på att ge stöd för en särskild problematik, till exempel finns det jourer som specialiserat sig på att ge stöd till utsatta för sexuellt våld. Målgrupp varierar också, en del jourer inriktar sig på att ge stöd till de som identifierar sig som tjejer, medan andra inkluderar även icke-binära och transpersoner. Finansieringen ter sig också olikartad ut för jourer, en del jourer har

så kallade idéburet offentligt partnerskap (IOP) – en överenskommelse om samverkan mellan offentlig och idéburen sektor i syfte att uppnå ett visst allmännyttigt samhällligt mål – med kommun eller region, medan andra finansierar sin verksamhet med olika typer av statsbidrag, kommunala bidrag och donationer från lokalsamhället. Jourernas finansiella möjligheter till att ha anställda varierar därmed.

Nyinstitutionell teori

För att se till jourernas roll på en samhällelig arena kan användandet av organisationsteoretisk forskning vara fruktbar. Inom så kallad nyinstitutionell teori presenteras begreppet *organisatoriska fält* för att åtskilja organisationer vars uppdrag eller verksamheter är likartade. Hur ett fält definieras är dock inte givet (DiMaggio & Powell, 1991) utan begreppet lämnar det öppet för olika teoretiska möjligheter att avgränsa ett fält. I denna rapport definieras tjej- och ungdomsjourer verka på ett fält tillsammans med kommunala och regionala aktörer, där stöd till unga våldsutsatta är den gemensamma uppgiften. Dessa tre aktörer – där fokus i vår studie ligger på de som representerar den ideella sektorn – avgränsas utifrån deras specifika verksamhet- och ansvarsområde. Mellan dessa områden ställs *domänanspråk* (DiMaggio & Powell, 1991) om vem som är den legitima utföraren av särskilda arbetsuppgifter och som också besitter kunskap om ett specifikt ämne. I och med detta kan det uppstå *domänkonsensus* – när det råder konsensus om vem som är mest lämpad att göra vad – och *domänkonflikter* – när det uppstår en konflikt gällande uppfattningen om vem som bör göra vad.

Begreppsanvändning

Jour/er & Jourare

I en av delstudierna har det genomförts intervjuer med verksamma vid en tjej-, ungdoms- och/eller transjour. Ett par jourer som deltar har en bredare målgrupp och benämner sig i tillägg till tjejjour som också trans- eller ungdomsjour, medan andra kallar sig enbart för tjejjour. I denna rapport kommer fokus inte att ligga på att klargöra

skillnaderna mellan de olika verksamheterna, om det inte bedöms relevant för resultatet. Därför kommer rapporten i det följande att använda begreppet jour/er för att brett åsyfta både tjejourer, transjourer och ungdomsjourer. För att benämna den person som representerat en jour – det vill säga en person som är anställd eller ideellt engagerad vid jouren – under en intervju kommer begreppet jourare eller jourrepresentant att användas.

Unga, ungdomar, killar, tjejer, unga män respektive unga kvinnor

I följande rapport används olika benämningar på informanterna, till exempel *killar, tjejer, unga män* respektive *unga kvinnor*. I de anonyma chattloggarna framgår inte alltid ålder, varför begreppen används i bred bemärkelse. I de fall kön inte är definierat som tjej eller kille kommer ett könsneutralt pronomen att användas.

Metod.

I det följande beskrivs den metod som använts i föreliggande projekt, den data som samlats in och hur den bearbetats. Utifrån att projektet är uppdelat i tre delstudier och också samlat in en variation av data, kommer redovisningen också vara uppdelad per delstudie.

Delstudie 1: Våld i ungas nära relationer och det ideella stödet

Datamaterial & datainsamling

I denna delstudie består datamaterialet av intervjuer med representanter från jourer runt om i Sverige. Informanterna rekryterades utifrån en ambition att få en spridning både vad gäller tillhörighet till riksförbund/samverkansnätverk och geografiskt.

Vad gäller rekryteringsstrategi för jourer som är anslutna till Unizon så kunde den vara något mer sofistikerad utifrån att vi fick tillgång till statistik rörande orsak till kontakt med en jour innan rekryteringen av jourare drog igång. För att få tag i potentiella informanter skickade vi mail till de jourer som listat "våld" i topp tre över vanligast kontaktorsak, samt till de jourer som inte haft med våld på den listan. Detta för att få en förmodad bredd kring hur arbetet ser ut med problematiken. En jour som inte haft med våld i topp avböjde dock medverkan utifrån att det inte var deras område, ett par svarade aldrig på förfrågan. Sammantaget mynnande denna strategi dock ut i ett varierat urval av Unizon-jourer.

Vad gäller rekryteringsförfarande av jourer från ROKS respektive Förenade tjej-, trans- och ungdomsjourer lades tyngdpunkten på att få en geografisk spridning samt att inkludera de större städerna/regionernas jourer. Mail skickades ut till åtta utvalda ROKS-jourer samt till tre jourer som inte är med i vare sig ROKS eller Unizon men medlemmar i Förenade tjej-, trans- och ungdomsjourer.

Totalt tolv intervjuer med jourare, företrädningsvis anställda vid jourerna, har genomförts under början av 2022, samtliga via det digitala mötesverktyget Zoom. Informanterna representerar jourer från geografiskt sett en stor del av Sverige, med en mindre underrepresentation av jourer från de norra delarna. Detta beror främst utifrån att vi inte fick något svar på vår förfrågan, eller att jouden var listad som "vilande" på aktuell hemsida.

I början av intervjuerna informerades respondenten kring studiens syfte och om hur resultaten ska komma att redovisas. Det påtalades att även om deltagande jourerna inte kommer listas vid namn, så kan detaljer som redovisas göra det möjligt för insatta att dra slutsatser kring vilka jourer det rör sig om. Intervjuerna spelades med samtycke in med en diktafon för att sedan transkriberas.

Analysförfarande

Intervjuerna med jourrepresentanterna har analyserats tematiskt (Braun & Clark, 2006; 2020) för att åskådliggöra gemensamma mönster i informanternas utsagor. Intervjuerna har kodats och kategoriserats, för att avslutningsvis tematiserats. I det följande kommer de övergripande temana att presenteras, med citat som är valda utifrån premissen att de på ett illustrativt sätt förmedlar huvudpoängen (Dalen 2015).

Delstudie 2: Unga våldsutsatta och unga våldsutövares anonyma stödsökande online

Datamaterial & datainsamling

Datamaterialet som använts i delstudie 2 består av chattloggar från två olika stödverksamheter: En som riktar sig till unga som har problem i

sin relation; och en som riktar sig till unga män som kan söka stöd utifrån olika typer av problematik som inte nödvändigtvis behöver vara kopplad till en relation. Den förstnämnda kommer i det följande att kallas för den relationsspecifika verksamheten och den sistnämnda för unga män-verksamheten.

Respektive stödverksamhet har informerat på sin hemsida att chattloggar kan komma att användas i forskningssammanhang. De unga som sökte stöd under denna tid, via chatten, hade därmed fått information om att det de skrev kunde komma att användas i forskning. Totalt 100 kortare chattloggar från den relationsspecifika verksamheten har inhämtats, chattloggar som loggats under en särskild tidsperiod och som alla berör våld i en egen nära relation. Av unga män-verksamheten fick vi tillgång till 112 chattloggar, och vi gallrade själva ut dem som kan definieras som rörande våld i en nära relation (n=9).

Chattloggarna har analyserats med en så kallad "framework analysis" (Ritchie & Spencer, 1994; Goldsmith 2021) vilken erbjuder en organiserad struktur – ett ramverk – av både induktivt och deduktivt identifierade teman. Denna typ av analys är särskild lämpad för större skriftliga material, för att erbjuda forskare en möjlighet att få en överblick och struktur av sitt empiriska underlag. För att följa denna analysmetod har vi i ett första skede läst igenom samtliga chattar för att bekanta oss med materialet. När det gäller chattloggarna från unga män-verksamheten har vi under detta steg också identifierat de chattar som handlar om våld i ungas nära relationer. Därefter skapade vi ett ramverk med ett antal inklusionskriterier som härleds från studiens frågeställningar, vilket pekar på den deduktiva prägeln detta analysförfarande har. Samtidigt har vi sett till nya möjliga frågeställningar och vinklar, och således också haft ett induktivt tillvägagångssätt. I nästa steg har samtliga chattar gått igenom ytterligare en gång och sorterats in i ramverket. Detta tillvägagångssätt resulterat i ett antal teman, vilka kommer presenteras nedan. Att chattar som handlar om våld är relativt få från unga män-verksamheten är av betydelse för analysen. Därmed bör resultaten för denna del av studien ses som preliminära. Det är tänkbart att ett

fylligare material skulle gett en mer nyanserad analys och ytterligare teman.

Delstudie 3: Ungas syn på samhällets stöd

Datamaterial & datainsamling

Datamaterialet som använts i delstudie 3 består av så kallade fokusgruppintervjuer med ungdomar (n=2). Ungdomarna till fokusgruppsintervjuerna har rekryterats via kontakter inom skolan samt via andra som möter ungdomar, som i sin tur förmedlat information till ungdomar som kan tänkas vara intresserade.

Fokusgruppintervjuer som metod är särskilt lämpad om syftet är att gå på djupet om ett ämne och få fram data om grupprelaterade föreställningar och erfarenheter, data som också kan vara hypotesgenererande. En styrka som metoden för med sig är att deltagarna kan jämföra och ifrågasätta varandra inom gruppen och därmed påvisa en dynamik som inte är möjlig att fånga med individuella intervjuer. En kollektiv röst kan således framträda (Andersson, 2020a; Överlien, Aronsson och Hydén, 2005). Metoden anses också vara etiskt lämplig för studier om teman som kan betraktas som känsliga (Överlien, Aronsson och Hydén, 2005). Huvudsyftet är inte att studera vem som besitter en särskild åsikt, utan se till olika uppfattningar, känslor, synsätt och perspektiv (Andersson, 2020a; Wibeck 2010; Linhorst 2002; Barbour och Kitinger, 1999).

Fokusgruppsintervjuerna använde sig av ett stimulimaterial bestående av två filmklipp ('Natten til lørdag', DR). Fokusgruppsintervjun inleddes med att ungdomarna fick se dessa filmklipp som illustrerar en händelse på en toalett under en skolfest utifrån två olika perspektiv: Karls och Rosas. I filmklippen framgår att Karl och Rosa går på samma skola och har fattat tycke för varandra. Under en fest som anordnas i skolans lokaler träffar de på varandra på en toalett med flera bås, de går in ett och börjar kyssas. Därefter går uppfattningen om vad som händer isär, det framstår som att Karl tolkar situationen som att han och Rosa har sex med samtycke medan

Rosa återger för sina kompisar hur hon uttryckte att hon inte ville gå vidare från att kyssas; att hon sa att det var en dålig idé och att de borde gå tillbaka till festen. Rosas vän blir då upprörd och menar att Rosa har blivit våldtagen. Karl stöter senare på vännen som säger även till honom att han har våldtagit Rosa. Karl blir upprörd och fundersam om vad det var som hände, och resonerar med en vän kring situationen, vännen kommenterar bland annat med att ”det är ju sånt man säger” och syftar på att Rosa sa att det var en dålig idé att ha sex. Tittaren lämnas i denna tvåeggade skildring, där situationen går att se utifrån två olika perspektiv. Frågorna till informanterna berör hur det som Karl och Rosa är med om kan tolkas, hur de tror att omgivningen ser på det och vilket stöd både Karl och Rosa kan behöva. Därtill uppmanas informanterna också att diskutera samhällets möjlighet att ge stöd. Forskaren blir i detta sammanhang en form av moderator som styr diskussionen.

Vid den första fokusgruppsintervjun deltog fem ungdomar (två killar och tre tjejer), vilka alla gick i samma klass i årskurs två på en gymnasieskola. Fokusgruppsintervjun ägde rum i ett rum på skolan och varade i ca 1,5 timme (inklusive visning av filmklippen).

Vid den andra fokusgruppsintervjun deltog tre ungdomar (en tjej och två killar), vilka alla gick i samma klass i årskurs tre på en gymnasieskola. Fokusgruppsintervjun ägde rum i ett rum på universitetet och varade i ca 1,5 h (inklusive visning av filmklippen).

De båda fokusgruppsintervjuerna har transkriberats ordagrant för att sedan analyserats tematiskt (Braun & Clark 2006; 2020) för att åskådliggöra gemensamma mönster i informanternas utsagor. Intervjuerna har kodats och kategoriserats, för att avslutningsvis tematiserats. I det följande kommer de övergripande temana att presenteras, med citat som är valda utifrån premissen att de på ett illustrativt sätt förmedlar huvudpoängen (Dalen 2015).

Utöver datainsamlingen som redogörs ovan till delstudie 1, 2 och 3, har även en intervju med en ung man som sökt stöd hos en ideell stödverksamhet genomförts. Den unge mannen sökte stöd utifrån att

han utövade våld i en tidigare nära relation med en jämnårig tjej. I rapporten kommer denna intervju förhållas till övrigt datamaterial, för att ge en fördjupad bild av ungas stödsökande för våldsutövande, men har inte bearbetats eller analyserats i någon vidare utsträckning.

Etik

Projektets delar som kräver etikprövning har godkänts av etikprövningsmyndigheten (diarienummer 2022-03971-02 samt 2022-01858-01). En diskussion kring forskningsetik har genomsyrat samtliga delstudier sedan projektstart. Gällande delstudie 2 ("chattloggsstudien") har de unga som sökt stöd via chatt informerats skriftligen att chattloggarna kan användas i forskningssyfte (via informationstext då chatten öppnas). De unga tar kontakt med verksamheten anonymt, och om det framgått personidentifierbara upplysningar i chatten så har dessa inte använts i presentationen av resultaten. Gällande delstudie 3 ("fokusgruppintervjustudien") blev informanterna både skriftligen och muntligen informerade om studien. Under fokusgruppintervjuerna tydliggjordes att deltagandet är frivilligt och att samtycket när som helst under intervjuens gång kan återtas. Forskaren var under fokusgruppintervjuerna uppmärksam på hur ungdomarna tog emot frågorna och informerade avslutningsvis om var det går att söka stöd om temat väckt funderingar.

Vid intervjun med den stödsökande unga mannen tydliggjordes att deltagandet i studien är frivilligt och inte på något sätt är kopplad till hans kontakt med stödverksamheten. Det gjordes också klart att samtycket till att medverka när som helst under intervjuens gång kan återtas.

Ljudfilerna från intervjuerna, och transkriptionerna, förvaras i ett låst brandsäkert skåp vid institutionen för socialt arbete (Stockholm Universitet) avsedda för sekretesskyddat material. Fokusgruppintervjuerna anonymiserades redan vid transkription (vilken gjorts av forskarna i projektet).

Resultat.

I det följande kommer resultat från de tre delstudierna att presenteras i varsitt avsnitt, för att sedan sammantaget diskuteras i en avslutande sammanförande diskussion. Delstudie 1 kommer att beröra hur givarna av ideellt stöd – det vill säga jourarna – betraktar våld i ungas nära relationer som ett socialt problem och sin roll. Delstudie 2 kommer sedan ge en bild av vad både unga våldsutsatta och unga våldsutövare söker stöd för anonymt via stödchattar som ideella verksamheter erbjuder. Delstudie 3 kommer slutligen ge en bild av vad unga själva ser på behovet av stöd till unga våldsutsatta respektive unga våldsutövare.

Delstudie 1: Våld i ungas nära relationer och det ideella stödet

I det följande kommer resultaten från delstudien rörande tjej- och ungdomsjourers erfarenhet av att möta unga utsatta för våld i en nära relation att presenteras. Inledningsvis kommer det arbete med våld i ungas nära relationer som bedrivs på jourer runt om i Sverige att beskrivas, och vilka särskilt utsatta grupper som jourerna identifierar att lyftas fram. Därefter kommer fokus att ligga på att förmedla de mönster som går att uttyda i intervjuerna med de olika jourrepresentanterna, mönster som kan kopplas till de utmaningar de ser i sitt arbete med våldsutsatta unga och till vilken roll och mandat de har utifrån ett samhällsligt perspektiv.

Jourernas arbete med våld i ungas nära relationer

Under intervjuerna blir det framträdande hur jourerna samlar krafter mot och kunskap om våld i ungas nära relationer. Våld i nära relationer är ett uttalat problem som unga kan vända sig till jourerna för att söka stöd för, och kunskap om våld förutsätts för att en volontär ska få bemanna chatten: Samtliga informanter berättar att volontärerna behöver genomgå en jourutbildning innan de påbörjar sitt uppdrag, en utbildning som på något sätt innehåller ett pass om våld i nära relationer.

Jourarna berättar om initiativ som mynnat ut i kampanjer på sociala medier för att uppmärksamma våld, utformning och vidareutveckling av föreläsningar som regelbundet ges i skolor och informationskrifter som både har karaktären av att vara en handbok till jourare och innehålla ungdomsanpassad information om våld. Jourerna arbetar i regel med att inkorporera ett makt- och genusperspektiv som genomsyrar i princip all verksamhet. Sammantaget blir det tydligt att jourerna har erfarenhet av att möta våldsutsatta unga, även om det varierar hur vanligt förekommande det är att unga söker stöd utifrån just våldsutsatthet. Unga kan dock söka stöd utifrån att de känner ett behov av att prata om kärlek och relationer, för att något inte känns "bra" eller för att ungdomen "inte mår bra". I dessa fall blir det då en tolkningsfråga vad samtalen handlar om, där det framträder en bild av att det inte är alldeles enkelt att urskilja när ett samtal handlar om en våldsamt relation kontra en "dålig" eller destruktiv sådan.

Särskilt utsatta grupper

Under intervjuerna tillfrågades jourarna om de på något sätt uppmärksammar särskilt utsatta grupper eller identifierar en sådan grupp inom gruppen *unga*. Utifrån att unga ofta söker stöd anonymt via chatt är det svårt att fullt bilda sig en uppfattning om en person är särskilt utsatt utifrån givna variabler, samtidigt påtalar jourarna vissa mönster som de identifierat. Den tydligaste faktorn rör kön, de jourer som har en bredare målgrupp och ger stöd till personer oberoende av kön, ser en tendens att tjejer oftare söker stöd för våldsutsatthet jämfört med andra. Även de renodlade tjejjourerna förmedlar att kön

är av betydelse; att det bidrar till en särskild utsatthet att vara tjej i ett patriarkalt samhälle.

Vidare identifieras ett behov av att uppmärksamma ungdomar med någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF), samt andra typer av funktionsnedsättningar. Ett par jourer påtalar till exempel hur de utformat en skraddarsydd föreläsning för särskolans elever, för att ha verktyg att möta den grupp ungdomar som går där. En jour berättar också om ett projekt som syftar till att öka kunskapen om tjejer med en NPF och att erbjuda individanpassat stöd. Inom ramen för detta projekt genomförde juren inledningsvis en enkät där tjejer med en NPF uppmanades att svara på frågor rörande hur de önskade att ett anpassat stöd skulle vara utformat. Utifrån enkätsvaren upprättades en särskild chattid för tjejer med en NPF, där volontärerna som bemannade chatten utbildats i ett anpassat bemötande. Detta bemötande är individanpassat och kan till exempel handla om att kontextualisera och konkretisera frågor. Därtill har juren även formaterat sitt informationsmaterial till att också passa målgruppen *tjejer med NPF*, även då genom att konkretisera vad det exempelvis går att lyfta för ämnen i chatten.

Ungdomar som lever i en hederskontext identifieras också som särskilt utsatta i den mening att det kan tillkomma en sårbarhet utifrån familjens värderingar och normer. Det påtalas att även transungdomar kan leva i en form av hederskontext, och att förståelsen av den typen av kontext kan behöva vidgas till att inte enbart inkludera unga med utländskt påbrå. Ett par jourer vänder sig uttalat till ungdomar som identifierar sig som icke-binära eller trans, och ser ett behov av att utforma kampanjer och stödmaterial särskilt anpassat efter målgruppen. En jour lyfter hur de tagit fram ett kampanjmaterial de arbetat fram utifrån sina erfarenheter att möta transungdomar, där det lyfts exempel på utsatthet särskilt aktuell för målgruppen.

Utmaningar i arbetet med våld i ungas nära relationer

Under intervjuerna så ställdes frågor kring vilka utmaningar jourarna kan se inom sina respektive verksamheter i arbetet med våld i ungas

nära relationer, samt för samhället i stort utifrån jourernas perspektiv. Jourrepresentanterna ger en hyfsat samstämmig bild av de utmaningar som de ser inom den egna jouren och för andra samhällsliga aktörer. Dessa utmaningar går att dela in i olika teman som redovisas nedan.

Verksamhetens förutsättningar & att kämpa för en berättigad existens

Vad gäller utmaningar inom den egna verksamheten är ett par kopplade till *förutsättningar* där finansiering är ett återkommande tema, i linje med vad tidigare forskning redogjort för mer ingående (se t. ex. Helmersson, 2017). Jourerna i aktuell studie finansieras på olikartade sätt, de flesta har blivit beviljade statsbidrag som kompletteras med kommunala bidrag och privata donationer. En del har IOP-avtal med kommun eller region som finansierar verksamheten. Flera jourare pekar på att en kortsiktig finansiering – även om statsbidrag numer betalas ut för två år istället för ett – bidrar till att det är utmanande att planera verksamheten. Finansieringen framställs också vara för knapp; det är svårt att få tid till att göra allt som önskas utifrån att det saknas tillräcklig bemanning. Det är också utmanande att mäta den efterfrågan som finns på deras tjänster utifrån, exempelvis föreläsningar i skolor. Finansiering beskrivs också vara en förutsättning för att kunna marknadsföra sin verksamhet, och när den uteblir eller minskar så syns ett starkt samband med att antalet ungdomar som söker stöd också blir färre. Sammantaget framställs finansiering vara ett relativt komplext ämne, där jourerna önskar en mer stabil finansiering genom till exempel ett IOP-avtal samtidigt som det påtalas en rädsla för att det skulle innebära en ökad styrning, och att jourerna skulle tappa sin självständighet (jfr Helmersson, 2017).

Sammantaget framträder en utmaning kopplad till att förhålla sig till en osäkerhet kring verksamhetens fortsatta existens då finansieringen också beror på hur de politiska vindarna blåser. Blåser de åt rätt riktning kan det dock skapas förutsättningar för att lobba för ytterligare finansiering som en jourare påtalar. I den kommunen som jourrepresentanten är verksam har den politiska majoriteten offentliggjort ytterligare krafttag i arbetet mot våld i nära relationer. Jouraren menar att den ambitionen torde öka deras chanser för att få

större kommunala bidrag. Samtidigt illustrerar det ytterligare hur känslig verksamheten är och hur jourerna behöver navigera det politiska landskapet.

I relation till utmaningen att kämpa för sin existens framträder också hur det är utmanande för jourerna att identifieras som en värdefull aktör bland välfärdstjänster. Jourerna förmedlar en sammantagen bild av hur arbetet med våld i nära relationer är aktivt i landets kommuner, det finns ofta både kommunala och regionala nätverk som samlar aktörer som jobbar med våld i nära relationer på olika sätt. Samtidigt finns det inte alltid öronmärkta kommunala bidrag till jourerna, eller kommunala avtal där det ingår finansiering. En jourrepresentant beskriver:

Det är fortfarande lite, klapp på huvudet, det är ju gulligt att ni har en förening tjejer, jag kan tycka, en personlig åsikt, att det är absurt att vi ska söka pengar ur samma pott som en sportklubb. För vi söker ett föreningsbidrag. Om man nu ska ta krafttag mot våld så behöver man öronmärka pengar till oss, och inte göra så att vi måste söka pengar ur samma pott som idrottsföreningar, för vi är ingen idrottsförening

Det framstår som en utmaning för jourerna att fullt ut ses som en verksamhet som fyller en viktig samhällsfunktion, besittandes av värdefull kunskap om våld i nära relationer som samhället behöver.

Utmanande att få andra aktörer att se våld i ungas nära relationer som lika allvarligt som våld i vuxnas

Att det politiska läget i både stat och kommun påverkar uppmärksammas även när jourerna resonerar kring utmaningar för samhället i stort. Det påtalas att våld i ungas nära relationer de senaste åren placerats högre upp på den politiska agendan, men att det samtidigt ändå inte får tillräcklig uppmärksamhet som ett eget samhällsproblem. Det uttrycks att det finns tendenser till att våldet i ungas nära relationer får "följa med" andra insatser som redan finns, snarare än att insatser skraddarsys och anpassas till ungdomar. En jourare uttrycker det som att det är bra att våld i ungas nära relationer

skrivs in i existerande policydokument, samtidigt som det också förtjänar egna skrivelser för att inte riskera att försvinna.

Flertalet jourare kommer under intervjuerna också in på att andra samhällsaktörer fortfarande har föreställningar om att våld i ungas nära relationer inte är lika allvarligt som det våld vuxna rapporterar om.

Våldet mot unga ser ju likadant ut som våld mot kvinnor, det är ingen skillnad men det är konstigt att samhället ser det så, behandlar det som det vore skillnad, våldet ser likadant ut och tar sig uttryck likadant, sen finns det omständigheter runt om som spelar in att man kanske inte delar bostad, de sakerna, men skulden och skammen hos den som varit utsatt är densamma, och konsekvenserna o känslorna etc. Det är samma oavsett om man är 16 eller 46

Relaterat blir ytterligare en samhällelig utmaning ur jourarnas perspektiv att utsatta unga själva också saknar tilltro till att de ska bli tagna på allvar hos andra instanser. Som en jourare uttrycker det:

[...] ungdomar har inte något förtroende för polis, stat o myndighet, liksom att dom vill inte polisanmäla, dom vill inte ha kontakt med soc, dom tror inte att det finns hjälp att få, dom vill inte ha kontakt med bup, det är ju det svåraste att hantera, o också det farligaste vi har när vi har ett samhälle där en generation inte litar på rättsstaten liksom

En utmaning framträder således utifrån att andra samhälleliga aktörer inte förmodas placera våld i ungas nära relationer som särskilt allvarligt. Något som unga också framställs känna av och därför sakna tilltro till att hjälp och stöd finns att få inom myndigheter.

Sammantaget framställs en utmaning vara att det saknas ett gemensamt "vi" kring frågan om våld i ungas nära relationer, där "de andra" i kontrast inte fullt ut tar frågan på allvar. Det uppstår stundvis en spänning däremellan, men även inom "vi:et", som en informant

påtar då konkurrens mellan riksförbunden kommer på tal. Denna spänning kommer att utvecklas i diskussionsavsnittet.

Det samhälleliga stödet till våldsutsatta unga: Jourernas roll & mandat

Under intervjuerna berättar jourrepresentanterna om vad som går att koppla till den *roll* som jourerna framställs inneha på den samhälleliga arena de befinner sig. Det står klart att jourerna ser sig vara en del av ett större sammanhang där samhälleliga aktörer inom offentlig sektor har andra mandat och stödverktyg än vad jourerna har tillgängliga. I informanternas utsagor framställs jourerna som lågröskelverksamheter, till vilka det ska vara enkelt att vända sig till för att få stöd utifrån en bredd av problem. Att det är en låg tröskel in till jourerna beskrivs som en av de främsta styrkorna; att stödet inte på något sätt är villkorat utöver att personen som söker stöd ska identifiera sig som tillhörande aktuell målgrupp (jfr Helmersson, 2017). Det framställs också vara en fördel att den unge kan välja att vara anonym i sin kontakt med verksamheten och då också ha kontroll över huruvida sociala myndigheter eventuellt kopplas in.

[...] civila sektorn är ju så viktig för lågröskelstödet att liksom få in, för ofta är ju jag den första professionella som får höra nåns historia o mitt jobb blir ju liksom att jobba med förtroendeskapande för andra, att liksom, jag kan ju inte bara tänka att det är bara jag som krävs utan det krävs ju många fler för att hjälpa, framförallt när vi pratar om ungdomar

Det framträder dock en skepsis till huruvida offentligt stöd finns i den utsträckning det skulle behövas, vilket också påverkar vilken roll jourerna kan spela. Det uttrycks en önskan om att vara en brygga över till professionellt stöd inom offentlig sektor, men att det sällan fungerar att vara det.

Vi skulle verkligen kunna utgöra bryggan, hit kan man komma, det är en lågröskelverksamhet, du får pröva din berättelse, du kan vara anonym, vi har ingen anmälningsplikt, du kan ta det i din takt o så kan vi liksom jobba med det, bygga förtroende,

alltså att berätta om våld tar ofta tid, och liksom man berättar inte om det vid första frågan, eller andra eller tredje, när vi har kunnat bygga upp den tilliten, när en stödsökande också får bevisat för sig, det går att berätta, det var nån som lyssnade på mig och stöttade mig, så kanske man är redo att ta klivet o söka professionell hjälp o så många som vi möter som till o med blir diagnostiserade med PTSD men får inte en PTSD-behandling, eller så får dom en men så kanske den inte fungerar o så blir dom inte erbjudna någon annan behandling, där blir det liksom ett så stort hål, den här bryggan funkar inte

Det blir också en avvägning hos oss, här tar vår roll slut, här kan inte vi göra mer, vi kan inte behandla, men vi kan inte heller ofta hänvisa vidare till rätt stöd och hjälp för att inte ens vi vet var man kan få det, för att det är så bristfälligt

Det framträder en bild av att jourerna har en insikt kring vilken typ av stöd de kan erbjuda, och vilken roll de kan inneha bland välfärdstjänster. Samtidigt förutsätter det att det offentliga tar emot den unge stödsökande, men där ter sig skydds nätet brista utifrån jourernas horisont.

I ovanstående tema rörande utmaningar framgår att en utmaning som identifierats är att unga ofta saknar en tilltro till myndigheter och andra offentliga instanser. Jourerna framställs därmed inta en roll som fyller en viktig funktion, då det inte är ovanligt att de unga som vänder sig till dem "tror att det inte finns någon som backar dom", som en jourare uttrycker det. Här framställs jourerna då inta rollen som en instans som i första hand finns där unga, och som även behöver hantera den misstro som unga kan ha för andra stödverksamheter.

Jättemycket tid lägger vi på det, o då gäller det också att hitta dom här bra personerna, dom bra socialsekreterarna, bra poliser, bra på BUP, så man kan ringa till halvanonymt så att personen vi har får prata med nån o va såhär 'ja men den här polisen var ju faktiskt snäll o tog mig på allvar' så att vi kan garantera ett

bra bemötande, när man har lyckats få till eh, göra jobbet innan, göra motiveringsarbetet [...]

Att hantera misstro kan också bli aktuellt i möten med ungdomar som identifierar sig som icke-binära eller trans, där det också uppfattas som att jourerna ibland får ta över samhällets ansvar att ge stöd.

Jag upplever att vi får många som blir hänvisade till oss från socialtjänsten, där man snarare borde få sin hjälp alltså, att vi bara i år har haft 3-4 personer som blivit utsatta för våld i en nära relation som är trans som liksom då inte blir särskilt bra bemötta av socialtjänsten och får en hänvisning till att prata med oss när de snarare borde få komma till ett skyddat boende, men då missas det för den socialsektretaren som sitter där inte har någon form av kunskap utanför mäns våld mot kvinnor

Här framträder en bild av att socialtjänsten saknar nödvändig kunskap, varför stödsökande hänvisas till jourerna även fast behovet av insatser är mer omfattande.

Sammantaget framträder jourerna inneha en viktig, och möjligen unik, roll bland välfärdstjänster. Det framställs vara en låg tröskel in till jourerna, där det finns spetskompetens om problem som unga kan tänkas ha. Jourerna framställs också snabbt kunna identifiera utvecklingsområden, och agera för att ändra sin verksamhet och sitt bemötande (t.ex. som i projektet med NPF ungdomar, omnämnt under avsnittet *särskilt utsatta grupper*). Samtidigt kan jourerna inte behandla svårare problematik eller erbjuda omfattande stöd, utan en brygga över till offentliga professionella insatser behövs.

Diskussion – Det ideella stödet till unga våldsutsatta

Denna delstudie har fokuserat på det ideella stöd som tjej-, trans- och ungdomsjourer runt om i Sverige erbjuder unga som blivit utsatta för våld i en nära relation, och framhåller den bild som jourerna själva målar upp gällande sin stödverksamhet. I det följande kommer resultaten att diskuteras.

Att tala om kärlek och relationer – Att potentiellt förebygga våld

Det har varit utmanande att få en samlad bild av hur vanligt det är att unga söker stöd utifrån våldsutsatthet i egen nära relation, och hur gruppen stödsökande ser ut. Det har varit svårt att få tillgång till samlad statistik, därtill spelar det faktum in att de unga nästan uteslutande är anonyma när de söker stöd, varför det inte går att föra statistik över till exempel ålder, könsidentitet m.m. Jourarnas redogörelser under intervjuerna pekar emellertid på att våld i en nära relation är ett relativt vanligt förekommande samtalsämne. Kärlek och relationer ter sig dock vara ett än mer vanligt tema som unga stödsökande vill prata om. Flera jourare återger hur det då i samtalen ofta kommer på tal att det är något som ”skaver” eller inte känns ”bra”, varför de unga tar kontakt. Det finns därför skäl att uppehålla sig extra vid att kärlek och relationer är något som unga känner ett behov av att anonymt söka stöd kring. Tidigare studier som rapportförfattarna genomfört pekar på att det finns så kallade ungdomsspecifika faktorer som påverkar ungas våldsutsatthet (Korkmaz & Överlien 2020). En av dessa faktorer är eventuell avsaknad av erfarenhet av relationer, då det kan vara så att unga blir utsatta för våld i den allra första kärleksrelationen och därmed saknar referensramar till hur en ”hälsosam” relation kan se ut. Detta kan också medföra att det kan vara svårt för unga att tolka och förstå våldsamma handlingar som sådana (Korkmaz & Överlien 2020; Korkmaz 2021). Mot bakgrund av detta går det att tolka samtalsämnet kärlek och relationer i en bredare bemärkelse och i termer om våldsprevention. Oavsett om den unge talar om våld i implicita eller explicita termer, ses det som positivt att det finns stöd att söka där den unge kan få möjlighet att skapa egna referensramar till hur en bra relation kan kännas, och eventuellt få hjälp att navigera kring om det förekommer våld i relationen. Potentiellt kan sådana samtal bidra till att våld förebyggs.

Det organisatoriska fältet för våldsutsatta unga – jourernas roll

Som tidigare nämnts kan organisationer med liknande uppdrag utifrån en nyinstitutionell teoriram antas verka på ett så kallat organisatoriskt fält (DiMaggio & Powell 1991). I den mening kan tjej- och ungdomsjourer ses verka på ett organisatoriskt fält där andra aktörer (kommunala och regionala) också är närvarande. På ett sådant fält går det att peka på domänkonflikter – det vill säga konflikter rörande vilken organisation som kan ses som den legitima (Grape 2006) – aktörerna emellan. I den aktuella studien vittnar informanterna om hur fältet för unga är präglad av en domänkonflikt kring förmåga att adressera våld i ungas nära relationer som ett socialt problem, och även en vad gäller anspråk på offentligt tillhandahållna resurser.

Det framställs i informanternas utsagor som att jourerna vill utgöra en brygga över till offentligt professionellt stöd, men att sådant ofta saknas. Konflikten framträder då de ideella verksamheterna till viss del ser de offentliga aktörerna som något bristfälliga, och i viss mån att de inte hänger med i kunskapsutvecklingen om våld. Med andra ord går det att påtala en konflikt mellan ”vi” som ser och stöttar, och ”de andra” som blundar för detta sociala problem. Det ter sig också finnas en något paradoxal konflikt mellan en efterfrågan av tjänster, så som skolföreläsningar, och att inte bli tagen på allvar som en aktör inom fältet, och behöva kämpa för sin existens. I relation till detta går det att ställa sig frågande till hur det kan vara så att jourerna å ena sidan inte riktigt tas på allvar i den mening att verksamheterna permanentas, samtidigt som de å andra sidan frekvent hänvisas till för unga att söka stöd hos samt bjuds in till skolor för att hålla föreläsningar om samtycke, normer och våld.

I dagsläget saknas det djupgående kunskap om hur offentligt hållet stöd till våldsutsatta unga ser ut, något som BRÅ också framhåller i sin rapport (BRÅ, 2021). BRÅ framhåller att de ser ett behov av en kartläggning och översyn av de stödjande insatser som erbjuds i regional och kommunal regi till unga våldsutsatta, en översyn som

också bör inkludera de behov som aktuella aktörer ser som nödvändiga för att kunna förbättra stödet. Därtill framhåller BRÅ att det finns ett behov av att stödorganisationer inom civilsamhället, som erbjuder anonymt stöd vid våld och våldsrelaterade problem hos unga, ges möjlighet till en stabil och långsiktig verksamhet.

I tillägg till vad BRÅ lyfter ser författarna till aktuell rapport ett behov av att mer djupgående studera samspelet mellan olika verksamhetsområdet på fältet rörande stöd till våldsutsatta unga, och också lägga fokus på eventuella konflikter. Det kan möjligen också behöva utforskas vilket ansvar det är rimligt att samhället lägger på ideella krafter, utan att dessa stödjande insatser följs upp eller utvärderas.

Särskilt utsatta grupper

Sammantaget förmedlar jourerna en bild av att det finns faktorer som kan bidra till att vissa grupper av unga är särskilt utsatta. Dessa grupper har identifierats genom samlade erfarenheter från stödsamtal och utåtriktat arbete. Som påtalat ser jourerna att våld i ungas nära relationer inte identifieras som lika allvarligt som våld i vuxnas relationer av andra samhällsliga aktörer. Därtill framställs socialtjänst och andra instanser sakna en bredare kunskap om våld, vilket kan leda till att särskilt utsatta grupper inom gruppen unga osynliggörs (jfr BRÅ, 2021). Sammantaget framhålls jourerna verka för att ytterligare nyansera vem som kan vara ett offer för våld i nära relation, där särskild sårbarhet också beaktas.

En framträdande särskilt sårbar grupp inom gruppen unga som jourerna ringar in är unga med någon typ av funktionsnedsättning. På grundlag av forskning kan vi se att det finns fog för det. Både internationell och nationell forskning visar att barn och unga med funktionsnedsättning har en markant ökad risk för att utsättas för våld och övergrepp i hemmet, jämfört med andra barn (Svedin, Jonsson & Landberg, 2016). I Sverige saknas dock forskning om unga med funktionsnedsättning och deras utsatthet för våld i egen kärleks/intim relation, varför jourernas vittnesmål bedöms vara värdefullt. Det går

också att relatera till amerikansk forskning som påvisar att ungdomar med någon form av funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för våld i en nära relation, och också att erfara fler negativa konsekvenser (Mitra, Mouradian & McKenna, 2012). Utifrån detta anser rapportförfattarna att framtida studier i högre utsträckning bör fokusera på att fånga in unga med funktionsnedsättningar och deras erfarenheter av att blivit utsatta för våld i en nära relation.

Avslutande reflektioner

Det står klart att tjej- och ungdomsjourer runt om i landet samlar engagemang och kunskap om våld i ungas nära relationer. Jourernas vittnesmål pekar på att jourerna ter sig inneha en roll av stor betydelse som ett verksamhetsområde på ett fält för våldsutsatta unga. Det ideella anonyma stöd som tjej-, trans- och ungdomsjourer erbjuder framstår fylla en viktig funktion, inte minst utifrån den lågröskelverksamhet som bedrivs. Jourerna förefaller vara de som ofta får ta emot en våldsberättelse, första gången den berättas (jfr BRÅ, 2021). Något nedslående framträder dock en bild av kommunala och regionala aktörer som inte riktigt kan ta vid där jourernas mandat tar slut. Därtill verkar det som att dessa aktörer också aktivt hänvisar till jourerna och använder dem i kunskapssatsningar. Det är givetvis bra att jourernas kunskap tas tillvara på, samtidigt som det kan vara motiverat att fråga sig om det är rimligt att ideella krafter ska utbilda barn om samtycke, normer och våld, ämnen som går att hävda är av stor betydelse i ett våldspreventivt arbete. I relation till detta är det av vikt att följa arbetet med den nya läroplanen *Sexualitet, samtycke och relationer* som trädde i kraft från höstterminen 2022 och gäller för alla skolformer. Även om våld i ungas nära relationer inte ser ut att omnämnas explicit i den nya läroplanen, jämfört med hedersrelaterat våld och förtryck som lyfts fram särskilt, riktar denna nya plan fokus på samhällets ansvar att säkerställa att barn och unga får kunskap om både samtycke och relationer.

Delstudie 2: Unga våldsutsatta och unga våldsutövares anonyma stödsökande online

I följande avsnitt kommer resultat från delstudie 2 att presenteras, resultat som ger en bild av vad både unga våldsutsatta respektive unga våldsutövare söker stöd för online hos ideella verksamheter. I redovisningen så kommer resultaten från de två olikartade verksamheterna att presenteras var för sig, då de kan sägas ha olika fokus: på stödsökande för våldsutsatthet; respektive på stödsökande för att ha utövat våld eller att känna att man gjort något fel i en nära relation.

Den relationsspecifika verksamheten – Fokus på ungas stödsökande för våldsutsatthet

Sammantaget framträder en bild av att unga söker stöd för en variation av utsatthet, eller att de uttrycker att något "skaver". Många beskriver att de blivit utsatta för olika typer av våld, med en tyngdvikt på psykiskt och sexuellt våld. I chattarna framgår olika grad av information om den unge, ibland delger de både ålder och kön men i vissa fall saknas denna information.

Fyra huvudsakliga teman rörande vad unga våldsutsatta söker stöd för identifierades utifrån den beskrivna framework-analysen: 1) "Min kille är arg, men han är ute nu" – Stödsökande i en pågående situation 2) 3) "Jag vet inte vad som är normalt" – Osäkerhet kring hur upplevelser bör förstås 3) "Jag undrar hur man tar sig ur en relation" – Praktiska råd efterfrågas 4) Ingen annan att prata med

Även om dessa teman till viss del överlappar, representerar de också olika aspekter rörande ungas stödsökande vid våldsutsatthet och kan strukturera kring frågorna: När söker unga våldsutsatta stöd?; Vad söker de stöd för?; Hur ser ungas möjlighet till stöd ut? Nedan kommer de teman som identifierats att presenteras med hjälp av utdrag från chattloggarna vilka har klippts in i sin ursprungliga form, dock har mindre stavfel korrigerats för att öka läsbarheten. I de fall tidkoderna är relevanta har de lämnats kvar. All identifierbara data

har tagits bort, men har ungdomen uppgivit kön på sig själv och den som utövat våld kommer detta att anges. I annat fall kommer ett könsneutralt pronomen att användas för att beskriva ungdomen.

”Min kille är arg, men han är ute nu” – Stödsökande i en pågående situation

Ett tema som identifierats vid genomläsning och analys av chattloggarna berör anledningen till kontakt: hur det kommer sig att den unge valt att söka stöd anonymt via chatt. En aspekt som blir påtaglig är hur en våldsamt situation kan vara pågående då den unge söker stöd; att den unge söker stöd något akutstyr. Detta blir tydligt i chattloggen nedan, där den unge inleder med att säga att hen behöver ringa polisen.

Volontär kl. 20:45 **Hej och välkommen till chatten**

Ungdom kl. 20:45 **Hej**

Volontär kl. 20:46 **Hur mår du ikväll?**

Ungdom kl. 20:46 **Jag måste ringa polisen**

Av samtalet framgår därefter att ungdomens pojkvän ”höll på att slå ihjäl” ungdomen kvällen innan, varför hen valde att söka stöd via chatten. Att stödsökandet kan ske i en pågående situation påvisar även chattloggen nedan.

Ungdom: **Jag är rädd. Jag har gjort dumt. Min kille är arg. Men han är ute nu. Jag borde gå härifrån, men då kommer han bli ännu argare.**

Volontär: **Okej, vart befinner du dig nu?**

Ungdom: **hemma hos honom. han har egen lägenhet.**

Volontär: Vill du berätta varför du är rädd och vad du gjort?

Ungdom: Jag hängde med några killkompisar efter skolan. men han är så svartis. Han blir så arg. Han fick veta att jag var med dom. Men jag ljög om det för honom. Då blir det ju ännu värre. Han kan bli så arg liksom, men rymmer jag blir det bara ännu värre.

Mamma vill inte jag ska vara ihop med honom. Hon tycker han är dålig för mig. Jag kan ju inte berätta hon har rätt. Hon skulle bli arg på mig. Jag vet inte. Jag måste lösa det själv. Jag tycker ju om honom.

Utdragen ovan påvisar just hur ungdomar kan söka anonymt stöd online i en situation då hotet om våld är överhängande. Ett antal av chattarna upplevs därför som dramatiska, det handlar om här och nu, och råden önskas omedelbart. Det anonyma stödet som erbjuds framställs vara det som ungdomen väljer, även i en situation som kan eskalera och där de själva resonerar att ytterligare hjälp behövs (t.ex. av polisen). Det som också blir tydligt i det sista exemplet kan härledas till ungdomsspecifika faktorer (Korkmaz & Överlien, 2020) då barn kontra föräldrarollen blir tydlig. Ungdomen delger hur hens mamma inte är positiv till relationen; att mamman tycker att killen är dålig för ungdomen. Att ungdomen själv påtalar att hen inte kan berätta att mamman har rätt illustrerar det komplexa vi har diskuterat tidigare (se Korkmaz & Överlien 2020; Korkmaz 2021; Korkmaz & Överlien, kommande), att våld under ungdomstiden äger rum under en frigörelseperiod från föräldrar som också försvårar vad gäller stöd. I någon mening framträder här en bild av att det inte är tänkbart att söka stöd i situationen hos mamman, varför det anonyma stödet blir alternativet.

'Jag vet inte vad som är normalt' – Osäkerhet kring hur upplevelser bör förstås

Ytterligare ett tema rörande vad de unga söker stöd för berör att försöka bena ut vad det är som har hänt, att begripliggöra olika händelser och beteenden. Detta tema blir tydligt i en chatt där en ungdom berättar att hen är 15, men inte uppger kön. Ungdomen är tillsammans med en kille som är 25 år som hen får bo hos. Killen beskrivs som "typ snäll och go" men som "ibland" blir arg. Ungdomen hör av sig anonymt med följande fundering:

Han vill göra konstiga saker när vi har sex...

Men jag får inte säga det

Men jag vet inte vad som är normalt?

Här framträder en efterfrågan av stöd gällande att få vetskap om ett beteende är normalt eller inte, ett beteende som ungdomen själv ändå framhåller som konstigt.

Vidare framträder hur funderingar kring hur situationer och beteenden kan tolkas i stor utsträckning berör sexuellt våld, vilket är synbart i chattloggen nedan:

Jag vet inte om jag blev våldtagen eller inte av min pojkvän

Två utav gångerna vet jag att jag blev och han erkände det med och bad om ursäkt men det gjorde han långt efter

Ytterligare en fundering kring hur en situation och ett beteende ska tolkas framträder i en chatt där en ungdom hör av sig och berättar om en händelse samma kväll.

Han bad mig hålla käften när jag försökte lätta på stämningen osv tillslut så sa han att det enda som kan göra honom glad igen är om han får en avsugning. Aldrig, att jag sänker mig så lågt för att han ska bli glad. Efter att jag nekade till det fortsatte han va sur & vi börja argumentera, han tog sen styptag på mig och tvingade mig säga att det är JAG som är krävande och inte han. Jag grät så mycket och sa ”du skrämmer mig” han brydde sig inte och fortsatte hålla på, detta höll på kanske i 3 minuter men de kändes som 10 min, jag försökte komma loss från hans grepp genom att slå framåt med mitt huvud. Då blev han jätte arg och sa ”vem försöker du skalla?! Stick här ifrån, ta taxi hem”

Jag vet inte om detta är våld eller inte, jag va rädd och skit ledsen men nu när jag är hemma så känns det som att jag överdriver. Det kanske inte va så farligt trots allt, jag fick ju lifte luft medan han tog stryptag han försökte liksom inte döda mig & jag vet att han aldrig hade slått mig

I chattloggen ovan beskriver ungdomen en situation som för hen är svår att begripliggöra, hen frågar sig om det är våld eller inte och kommer själv in på om det är en överdriven tolkning. Stödet som efterfrågas kan sägas handla om att hur killens beteende bör tolkas och förstås. Detta tema är framträdande i chattloggarna och det ter sig som att volontärerna till stor del stöttar ungdomar i att identifiera våld som sådant, vilket är fallet i exemplet ovan.

'Jag undrar hur man tar sig ur en relation' – Praktiska råd efterfrågas

Ytterligare en anledning till att söka stöd berör konkreta funderingar kring att avsluta en relation som ungdomen definierar som ”inte bra”. I materialet framträder en vändpunkt som kan formuleras i termer av att en ungdom har insett att hen behöver avsluta relationen, men är

osäker på hur det ska gå till. Därför söks det anonyma stödet, för att få hjälp att ta sig vidare. Nedan är ett utdrag från en chatt där den stödsökande ungdomen inte anger kön men ålder, hen uppger att hen är 17 år medan killen snart fyller 20.

Jag undrar hur man tar sig ur en relation.

Jag och mitt ex blev tillsammans igen

Men det funkar inte

Han gör saker mot mig

Under chattens gång beskriver ungdomen hur killen har "sjuka kontrollbehov" och att han också tjarar till sig sex. Ungdomen berättar även att killen våldtog hen i sömnen drygt ett år tidigare, och att han då lovade att aldrig göra om det. Relationen har tagit slut vid ett tidigare tillfälle på grund av killens kontrollbehov, men nu har de blivit tillsammans igen samtidigt som att tankarna på att göra slut återigen kommit till ungdomen:

**Jag vet inte, jag känner inte att det kommer bli bättre.
Jag är bara rädd för vad som skulle hända om vi gjorde slut för förra gången försökte han ta sitt liv så känns som att om något händer kommer hans liv ligga i mina händer och det kommer kännas som att det var mitt fel.**

Ovan skildras hur ungdomen befinner sig i en svårhanterlig situation: samtidigt som hen vill lämna relationen finns rädslan för att killen då ska ta sitt liv och att det i sådant fall kommer vara ungdomens fel. Detta kan direkt relateras till vad som diskuterats tidigare, i en studie som påvisar att ett ansvar för omsorg för partnern kan utgöra en barriär till att kunna lämna en våldsam relation (Korkmaz 2021). Här går det att tolka ungdomens chattinlägg som ett rop på stöd för att kunna hantera situationen hen befinner sig i, så att den destruktiva och våldspräglade relationen kan upphöra.

Ingen annan att prata med

Ett tema som också framträder i chattloggarna till den relationsspecifika verksamheten är hur den utgörs och uppfattas vara den enda vägen till stöd; det uttrycks att det inte finns någon annan att prata med, och att det upplevs otänkbart att söka stöd hos någon i sitt nätverk. Detta blir synbart i chattloggen nedan.

Volontären: **Är det okej om jag frågar lite om hur det ser ut runtomkring dig? Finns det några trygga vuxna som du tror att du skulle våga prata med?**

Ungdomen: **Nej jag är i en hemlig relation, jag lever i en hedersförtryck kultur, så jag skulle kunna riskera förlora min familj eller faktiskt riskera mitt liv i värsta fall**

I detta utdrag från en chatt framträder en allvarlig och skarp situation; ungdomen uttrycker att det inte finns någon möjlighet till att vända sig någon vuxen i sin närhet utifrån att relationen där det förekommer våld är hemlig. Om relationen avslöjas är det förenat med stora risker och allvarliga konsekvenser. Därmed tillskrivs den anonyma stödverksamheten en stor roll.

Ytterligare ett exempel på att det upplevs svårt att söka stöd av någon i sin närhet framträder i chattutdraget nedan som är från en chatt där en kille söker stöd utifrån det flickvännen utsätter honom för. Under chatten berättar killen om händelser som volontären följer upp genom att kommentera "Det du berättar är att hon utsätter dig både för psykiskt våld, digitalt våld och sexuellt våld. Det är allvarligt." för att sedan fråga:

Volontären: **Har du någon du kan prata med om det här?**

Killen: **Min skolkurator men vet inte om jag vågar då vi går på samma gymnasium**

Killen som söker stöd uttrycker alltså en tveksamhet kring att söka stöd hos skolkuratoren utifrån att flickvännen går på samma skola. Detta kan kopplas till vad vi diskuterat tidigare (se t. ex. Korkmaz & Överlien 2020) om hur ungas utsatthet påverkas av så kallade ungdomsspecifika faktorer, exempelvis att gå på samma skola som den som utövar våld. Här framträder ytterligare en aspekt, att det stöd som elevhälsan erbjuder kan upplevas otillgängligt utifrån att den som utövar våldet också går på skolan.

Unga män-verksamheten: Fokus på unga mäns stödsökande för våldsutövande

Utifrån en analys av de chattar som berör våld i en nära relation, framträder en sammantagen bild av att killar söker stöd hos unga män-verksamheten utifrån att de fått till sig eller själva upplever att de gjort något fel i en relation. Stödet handlar då om att reda ut hur de kan tänka om och hantera det. I chattarna framgår i olika utsträckning information om den unge mannen som söker stöd, ibland anger de ålder och andra detaljer.

Det analytiska fokuset ligger på att få en bild av vad unga män som utövat våld söker stöd för. De teman som den beskrivna framework-analysen resulterade i kan struktureras kring frågor rörande *varför* killar söker stöd; *vad* för typ av beteenden/handlingar de söker stöd för samt *vilket* stöd som efterfrågas.

Det första temat berör primärt skäl till att stödkontakt tas, medan det andra mer specifikt rör de omständigheter som föranledde stödsökande. Det tredje temat avhandlar vilket typ av stöd som efterfrågats mer specifikt, i termer av emotionellt stöd; stöd till att förstå; och stöd via praktiska råd. För att illustrera dessa teman kommer en intervju med en 18-årig kille som fått samtalsstöd regelbundet på en ideell verksamhet också att presenteras. Killens namn har bytts ut och alla personliga detaljer har utelämnats för att säkerställa hans anonymitet.

Även om de tre temana till viss del överlappar, representerar de också olika aspekter rörande ungas stödsökande. Nedan kommer dessa teman att presenteras med hjälp av utdrag från chattloggarna vilka har klippts in i sin ursprungliga form, dock har mindre stavfel korrigerats för att öka läsbarheten.

Skäl till att stödkontakt initieras

Inledningsvis i analysarbetet med chattloggarna från unga män-
verksamheten framstod det som intressant att se till hur det kom sig
att den unge mannen sökte stöd; vilken händelse eller beteende som
föranledde att han kände behov av att söka stödkontakt via chatt. Ett
tydligt resultat gällande detta kan formuleras som att *komma till insikt*
som skäl till att söka stöd; att den unge mannen som söker stöd för
att han på något sätt fått till sig att han betett sig problematiskt eller
våldsamt, varför ett stödbehov uppstår. Just en sådan insikt blir tydlig
i en chattlogg med en kille (som ej uppger sin ålder) som söker kontakt
efter att han fått ett mail från en tjej han dejtade sex år tidigare. Tjejen
har hört av sig och mailat om en händelse där hon kände sig pressad
till intimt umgänge, även fast hon tydliggjort att hon inte ville. Den
stödsökande killen sammanfattar tjejens mail som följer: ”Det står att
jag i alla fall övertalat henne att få komma in till henne och sen klätt
av henne kläderna och jag antar typ taffsat på henne”. Han söker stöd
samma dag som han har fått det här mailet och undrar:

**Hur jag ska kunna leva med mig själv och veta om att jag
gjort detta.**

Känner mig så jävla snubbig och det känns hemskt!

Här går det att dra paralleller till det tema som identifierats i
chattloggarna från den andra stödverksamheten, som också pekar på
att ungdomar söker stöd i en pågående, aktuell situation. Även om
själva händelsen ligger bakåt i tiden för den här killen, söker han stöd
samma dag som han får mailet och kommer till insikt om hur den tjej
han då umgicks med upplevde en situation. Detta går att tolka som
ett uttryck för en frustration och ett behov av att prata på en gång, och

det anonyma chattstödet som verksamheten erbjuder blir då tilltalande.

I exemplet ovan har killen kommit till insikt utifrån att tjejen hört av sig och gjort honom uppmärksam på hur hon känner. I chattmaterialet finns också exempel på där killen vad det verkar kommit till insikt på egen hand och själv framställer hans beteende som problematiskt.

Jag har en fantastisk tjej och vi har en bra relation men jag mår lite dåligt när jag tänker på att hon onanerar. Jag vill inte verka kontrollerande när jag pratar med henne om det. Hon har inte visat några som helst tecken på att hon gör det. Jag kommer från en relation där jag blev djupt sårad och jag har ganska grova trustissues från det.

Killen i detta chattutdrag påtalar själv att han inte vill verka kontrollerande när han pratar med sin flickvän om sina tankar, och härleder dem till sin bristande tillit som han själv ser beror på en relation där han blev sårad. Att han söker kontakt för att få stöd kring dessa tankar kan tolkas som ett tecken på att han kommit till insikt om att hans tankar kan upplevas som problematiska och kontrollerande.

I chattmaterialet finns också exempel på där killen i någon mening tvingats till insikt – någon har hört av sig och sagt att han betett sig våldsamt – samtidigt som han själv inte fullt ut håller med. Insikten kan därmed sägas vara präglad av ifrågasättande, varför stöd söks. Nedan är ett utdrag från en chatt med en kille som ifrågasätter det andra menar att han har gjort.

Jag känner att jag alltid varit en schysst kille som vill alla väl, dock när jag började gymnasiumet förra året var jag lite osäker om vem jag skulle vara. Detta ledde till olika

förändringar men främst att jag ville visa mig tuff hela tiden. Då träffade jag en tjej efter en fest och vi flirtade o hade det bra, sen drog hon hem till mig och sov där o vi låg. Problemet var att jag glömde fråga om samtycke. Vi sågs efteråt mycket och tillslut blev vi tillsammans. Under den tiden frågade jag om allt kändes okej med det som hände första gången vi såg och hon sa att det var lungt. Sen när vi sedan gjorde slut börjar hon sprida rykte till mina kompisar o massa andra att jag har "våldtagit" henne.

Samt att hon överdriver en massa rykten och det känns inge kul, jag försökte alltid vara trevlig och sen vi gjorde slut har jag aldrig snackat dåligt om henne

jag vet inte riktigt vad jag ska göra, för jag är väldigt snäll och öppen egentligen men ingen ger mig en chans pga detta

Killen i chattutdraget hör av sig utifrån att han inte vet hur han ska hantera den situation han har hamnat i, där hans ex-flickvän enligt hans utsaga sprider rykten om han att han ska våldtagit henne. Detta kan tolkas som ett uttryck för att behöver stöd i att hantera dessa rykten, snarare än att han kommit till insikt.

Inom ramen för projektet har det genomförts en intervju med en 18-årig kille, här omnämnd som Kalle, som sökt stöd hos en ideell verksamhet utifrån att han utövat våld, bland annat mot sin före detta flickvän. Kalle beskriver under intervjun en händelse som kan definieras som en brytpunkt som gör att vuxenvärlden får upp ögonen för det våld han utövat. Vuxenvärlden kliver då in och sörjer för hans behov av stöd. Kalle kommenterar själv detta:

jag hade tänkt på det, på vägen hem [den dag då våldet uppdagades], att jag behövde kontakt med nån

Resonemanget om brytpunkt kan relateras till det ovan om att komma till insikt som skäl till att stödkontakt tas. I Kalles berättelse blir insikten skarpare i och med den dramatiska händelseutvecklingen – vuxenvärlden får kännedom om det våld han utövat. Därmed kan insikten formuleras i termer av en brytpunkt som skäl till att stödkontakt initieras.

Sammantaget illustrerar chattutdragen och citaten från intervjun med Kalle att stödet som söks kan vara grundande i olikartade skäl. I presentationen av nästkommande tema kommer anledning till kontakt utvecklas genom fokus på de konkreta omständigheterna som killen beskriver som anledning till kontakt.

Omständigheter som föranledde stödkontakt: ”Problem” eller ”bråk” i en kärleksrelation

I chattmaterialet framträder olikartade beskrivningar av de problem de unga själva ser och som föranleder att de anonymt söker stöd. ”Bråk” eller ”problem” förekommer som en anledning till kontakt, och killarna söker ofta stöd för att kunna hantera de känslor som uppstått. Detta är fallet för en kille som är 17 år och hör av sig i chatten och formulerar sig enligt nedan:

Kille: Tjena tänkte fråga er om lite råd då jag har problem med min tjej

Volontär: Berätta, så får vi se om jag ge råd eller om vi kan klura ut situationen.

Kille: Okej, det är nämligen så här att vi bråkar eller tjafsar i princip varje dag och vi båda vill få ett slut på det men vet inte hur vi ska gå till väga, jag är 17 år och tjejen är 16 år

I fall som detta framstår relationen som destruktiv, där båda parter är aktiva i ett bråk. Vissa killar som sökt stöd anonymt talar dock i termer om våld; att de utövat våld mot en flickvän. Detta är fallet för killen nedan, som motiverar sitt stödsökande utifrån hur han betett sig mot sin tjej:

Just nu skulle jag säga att de är att jag har problem med att jag blir arg lätt och använder våld. Jag har alltid gjort det sen jag va liten asså men bara mot andra killar men nu har jag varit en idiot mot min tjej

Slagit hon asså

Och jag ångrar mig så jävla mkt

Volontären uppehåller sig kring våldet och frågar om killen hittat några strategier för att undvika att ta till våld.

Ja ibland då har jag kunnat gå ifrån situationen istället det har jag gjort mkt när jag och tjejen bråkade men helt ärligt ibland gillar jag att slåss. Jag vet jag låter säkert helt störd men de är liksom ett sätt för mig att känna nån slags makt. Då menar jag när jag är våldsam mot andra killar. Och ibland tycker jag det är skönt att bli slagen också för det hjälper att stänga bort känslor. Men jag vill inte göra illa tjejen

Här framträder en bild av ett stödsökande som går ut på att skydda någon som den unge bryr sig om – i detta fall tjejen. Killen som söker stöd har tidigare använt våld som en strategi för att besitta makt, men i förhållande till tjejen vill han söka andra lösningar på att hantera sina känslor. Därför söker han stöd hos den ideella verksamheten. En tolkning av detta är att killen själv ser sitt beteende som problematiskt, och att han i viss mån tar ansvar för det i och med att han söker stöd. Detta knyter an till föregående tema som behandlar hur insikt blir ett skäl till att söka stöd.

Även Kalle beskriver under intervjun omständigheterna som föranledde en stödkontakt: att han varit fysiskt våldsamt mot sin tidigare flickvän. Han uttrycker hur han inte kan förstå att det kunde bli att han utövade våld mot någon han älskade.

[...] jag visste liksom inte var det [våldet] kom ifrån, och vågade inte, jag vågade inte tänka på det, jag kunde liksom inte tänka på det, det var så överväldigande, så jag bara förträngde det, och när vi hade gjort slut och allt det där andra hände [våld mot annan] berättade jag allt för mina föräldrar men inte det, eller det gjorde jag men först nån månad senare och... det är så läskigt liksom för jag kunde liksom inte känna igen den känslan, för helt plötsligt var den där, jag kunde inte, annars kunde jag inte tänka mig att jag kunde göra nåt sånt men ändå så hände det, för det var liksom läskigt för jag vet... jag kommer aldrig veta om jag blivit av med det, för jag kunde liksom inte se det

Sammantaget illustrerar chattutdragen och citaten från intervjun med Kalle att omständigheterna som föranleder en stödkontakt varierar men rör vad som formuleras som "problem", "bråk" och "våld" i en kärleksrelation. Omständigheterna handlar också om att inte fullt ut kunna begripliggöra de känslor som kopplas till våldet, så som ånger eller som i Kalles fall en oförmåga att förstå att våld var något som han kunde ta till.

Efterfrågat stöd

Sammantaget vad gäller efterfrågat stöd är att det inte alltid är artikulerat vilket stöd som söks, vilket lämnar det till volontären att tolka in det. Utifrån analyser av chattloggarna går det att utrona mönster kring att de unga männen söker emotionellt stöd via chatten; någon som lyssnar och bekräftar. Därtill efterfrågas också ofta hjälp att förstå, exempelvis vid tillfällen då killen blir anklagad för att ha gjort något han inte känner igen. Utöver det hör killar också av sig för att få mer handgripliga råd om hur en situation ska hanteras; om vad som är bäst att göra i en given situation.

En stödsökande kille kan också söka olika typer av stöd. Detta blir tydligt i en chatt då en kille söker stöd efter att ha blivit kontaktad av en tjej som menar att han har gjort sexuella saker mot henne utan samtycke. Killen skriver i chatten:

Hur kan jag på bästa sätt göra det "lättare" för henne att behöva bära på och ta hand om allt detta? Jag kan ju inte göra det ogjort. Jag mins det inte. Men tror ju så klart på allt hon säger

Det killen skriver går att tolka som en efterfrågan av både mer praktiskt inriktat stöd och emotionellt sådant; han vill veta hur han bör agera för att underlätta situationen för tjejen, samtidigt som han också blottar en efterfrågan av emotionellt stöd; i chatten blir det klart att killen mår dåligt över vad som hänt och vill ha stöd kring det.

Emotionellt stöd efterfrågas också av killen nedan:

Kille: Hej

Volontär: Hej 😊

Kille: Kan man berätta om m allt som man mår dåligt över?

Volontär: Det är därför vi finns här. 😊

Kille: Jag har blivit polisanmäld för en incident som hände mellan mig och mitt ex. Där jag smekte henne som jag trodde var ok men hon aldrig sa nej förrens i slutet när vi nästan gjort slut

Kalle har vid tidpunkten för intervjun haft regelbundna stödsamtal hos en ideell verksamhet under en period. Under intervjun ställs det därför frågor om vilket stöd han efterfrågat, och han uttrycker sitt behov enligt följande:

[...] jag fick snabbt hjälp med att må bättre men sen så ville jag också ha hjälp med den där aggressiviteten som ändå har funnits och kanske finns kvar, och det antar jag tar längre tid

Kalle kopplar ihop det våld han utövat till en aggressivitet som han vill lära sig hantera. Detta går att koppla till det som diskuterats tidigare, att Kalle nått en brytpunkt och insett att han har behov av stöd för att lära sig strategier till att inte utöva våld.

Intervjuaren frågar också kring vilket stöd Kalle kan se hade varit gynnsamt under relationen, för att förebygga våldet. Kalle kan inte ge något fullt artikulert svar på hur stödet skulle kunnat se ut konkret, men framhåller:

[...] men jag tror att, om jag hade kunnat prata om vår relation utanför vår relation så tror jag att det hade kunnat hjälpa väldigt mycket, till exempel som jag pratar med psykolog på stödverksamhet nu

Intervjuaren följer upp detta genom att fråga:

Sibel: *Vad tror du att det beror på, att du inte pratade med någon annan? Om du i efterhand skulle ge ett skäl till det?*

Kalle: *Jag vet inte riktigt, på nåt sätt var det väl som att vi var i nån bubbla där som jag inte ville spräcka, som hade nån illusion om att det var perfekt, jag vet inte, det kändes som att allt skulle bli verkligt om jag skulle berätta för nån*

Här kommer Kalle in på hur han tror att det hade varit våldsförebyggande om han hade haft möjlighet att prata om relationen med någon. Samtidigt menar han att han inte ville "spräcka bubblan" de befann sig i, i vilken det fanns en illusion om att relationen var "perfekt". Detta kan länkas till vad som diskuterats tidigare gällande ungdomsspecifika faktorer i relation våldsutsatthet (se Korkmaz & Överlien 2020) där en sådan är avsaknad av tidigare relationer. Det Kalle beskriver kan såklart vara förekommande även i vuxnas relationer – önskan om att bibehålla föreställningen om relationen som bra – samtidigt som det på goda grunder går att anta att detta blir något särskilt i den allra första relationen. Som Kalle själv

uttrycker det: ”man känner sig ändå lite oförberedd när man helt plötsligt är tillsammans med nån”.

Sammantaget framträder hur efterfrågat stöd varierar, samtidigt som den gemensamma nämnaren är att de önskar att någon lyssnar och om möjligt reder ut känsloläget.

Diskussion – Unga våldsutsatta och unga våldsutövares anonyma stödsökande online

Denna delstudie har primärt fokuserat på det stöd som unga våldsutsatta och unga våldsutövare söker hos ideella verksamheter anonymt via chatt. I det följande kommer några huvudsakliga resultat att diskuteras.

Stöd här och nu

Utifrån analysen av chattloggar från de två stödverksamheterna – en som riktar sig till unga utsatta för våld i en nära relation specifikt och en som riktar sig till unga män mer generellt – går det att sammantaget konstatera att det anonyma stöd chattverksamheterna erbjuder spelar en viktig roll, vilket knyter an till resultaten i delstudie 1. Ett av resultaten gällande verksamheternas betydelse ger skäl till ytterligare fokus. Vad som blir påtagligt i chattloggarna från båda verksamheterna rör hur unga söker stöd i en pågående situation, i ett akut skede. Vissa söker stöd för våld som pågår här och nu, medan andra söker stöd precis i den stund där de kommit till insikt eller fått till sig att de gjort något problematiskt eller våldsamt i en relation. Detta bör ses i relation till att vi vet att det tar lång tid för personer utsatta för våld och övergrepp innan de berättar för någon om det de utsatts för, och därmed också ber om hjälp. En norsk studie visar att det bland vuxna utsatta för sexuella övergrepp tog 17 år innan de berättade för någon om det som skett (Steine et al, 2016). Allt detta talar för hur de ideella verksamheterna fyller en viktig funktion, och en funktion som kan vara svår att ersätta av befintligt stöd som erbjuds i kommunal eller regional regi (utifrån öppettider, tillgänglighet m.m.).

Stöd tillgängligt för alla

Stöd här och nu riktar också fokus till tillgänglighet vilket också är ett resultat som förtjänar extra uppmärksamhet. I chattloggarna från den unga relations-verksamheten framträder hur vissa ungdomar söker stöd hos dem då att vända sig till någon i sin närhet inte är ett alternativ, exempelvis utifrån att de lever i vad som benämns som en hederskontext med ett överhängande hot om våld om relationen skulle avslöjas. Den anonyma chatten utgör i en sådant fall ett exempel på stöd som blir tillgängligt för alla, där det anonyma kontaktsättet är en förutsättning för att den unge ska våga söka stöd. Jämförbart, om än inte lika allvarligt, är hur unga i chatten avfärdar skolkurator som någon de kan söka stöd hos utifrån att den våldsutövande partnern går på samma skola och kuratorn därför definieras som otillgänglig. Det ter sig utifrån detta att ett anonymt stöd online blir mer tillgängligt än stöd som finns i den unges sociala nätverk, inte minst tack vare möjligheten att söka stöd utan att behöva delge personuppgifter och därmed bibehålla kontroll över vem som får vetskap om våldet. Just detta är något vi också har fått till oss via kontakt med praktiker i socialt arbete, att unga tenderar att vänta tills de fyller 18 år innan de söker stöd för att då undvika att föräldrarna informeras. Denna bevisföring är dock anekdotisk och ungas stödsökande hos kommunala samt regionala aktörer bör vara föremål för framtida studier. Möjligen kan man också tänka sig att den stödsökande föreställer sig att den som 'svarar' på en ideell verksamhet är någon som är närmre en själv i ålder, där det som kallas för 'generational gap' inte längre blir ett problem (se t.ex. Hellevik et. al., 2015, där det framkommer att unga inte önskar söka hjälp av de som är från en annan generation)

Stöd i att kalla våld för våld

Ett tema som blir särskilt tydligt i chattarna från den relationsspecifika verksamheten berör hur unga söker stöd för reda ut om en händelse går att definiera som våld. Detta blir tydligt i flertalet chattar och för läsaren ter det sig uppenbart att det handlar om våld, även om det är något ungdomen själv är osäker på. I dessa fall bekräftar volontären ofta att det just är våld den unge blivit utsatt för, eller om det rör

sexuellt våld att det handlar om en våldtäkt. Det kan vara till hjälp att få ett klart begreppsbruk för det som har ägt rum, något som också är ett av målen i våldsförebyggande skolbaserade program såsom The Fourth R (Healthy Relationships Plus Program - Youth Relationships). Samtidigt går det att ställa frågor kring hur detta blir för den unge stödsökande i ett anonymt forum som stödchatten utgör. Volontären har i sin roll begränsad möjlighet att utforska och läsa av den unges sinness tillstånd, och för den unge kan insikten bli tung att bära.

Avslutande reflektion

Analysen av chattloggarna från de båda verksamheterna indikerar att unga söker olika typer av stöd för våld i en nära relation. Det kan röra sig om att få stöd här och nu, i ett pågående händelseförlopp, men också om att bringa klarhet om ett beteende bör tolkas som våld eller inte. Betydelsen av att kunna söka anonymt stöd online ter sig vara stor, inte minst då en del ungdomar uttrycker att de inte ser det som möjligt att vända sig till någon i det sociala nätverket eller till en verksamhet där det inte går att vara anonym. Här fyller verksamheter som erbjuder anonymt chattstöd en stor och viktig roll. Samtidigt så innebär det att unga väljer bort att vända sig till och tala med professionella inom exempelvis elevhälsovård och socialtjänst. Därmed talar de inte med någon med ett formellt ansvar för barn och ungas välmående, med tillgång till offentligt hållna resurser vad gäller uppföljning och insatser. Detta innebär i någon mening att den unge, även när hen sökt stöd, fortsatt bär ansvaret för att be om stöd. Det är den unge själv som väljer om hen loggar in på stödchatten, medan om en skolkurator eller kurator på ungdomsmottagningen får till sig en berättelse om våld också får ta över ansvaret för den unges stödbehov (särskilt i de fall då den unge är under 18 år). Sammantaget riktar detta fokus till vad som också diskuteras i delstudie 1: samspel mellan olika aktörer på ett organisatoriskt fält. Ideellt drivna chattar spelar en stor och viktig roll, samtidigt som allt ansvar att ge stöd inte rimligen bör falla på dem. Kunskapen om i vilken utsträckning offentliga aktörer så som skola och socialtjänst når unga utsatta respektive unga utövare av våld med stödinsatser är idag knapphändig, och behovet av studier

som ser till detta blir därför klart. Inte minst utifrån den potential skolan förmodas ha vad gäller att se identifiera och i ett inledande skede stötta unga som utsätts respektive som utövar våld i en nära relation, och de resurser och ansvar socialtjänsten har.

Delstudie 3: Ungas syn på samhällets stöd

I denna delstudie har två fokusgrupper med ungdomar (samtliga gymnasieelever i årskurs 2) genomförts. Fokusgrupperna har inletts med att ungdomarna fått se två filmklipp som diskussionen och intervjun sedan utgått från.

De två filmklippen ('Natten til lørdag', DR) illustrerar en händelse på en toalett under en skolfest utifrån två olika perspektiv: Karls och Rosas. I filmklippen framgår att Karl och Rosa går på samma skola och har fattat tycke för varandra. Under en fest som anordnas i skolans lokaler träffar de på varandra på en toalett med flera bås, de går in ett och börjar kyssas. Därefter går uppfattningen om vad som händer isär, det framstår som att Karl tolkar situationen som att han och Rosa har sex med samtycke medan Rosa återger för sina kompisar hur hon uttryckte att hon inte ville gå vidare från att kyssas; att hon sa att det var en dålig idé och att de borde gå tillbaka till festen. Rosas vän blir då upprörd och menar att Rosa har blivit våldtagen. Karl stöter senare på vännen som säger även till honom att han har våldtagit Rosa. Karl blir upprörd och fundersam om vad det var som hände, och resonerar med en vän kring situationen, vännen kommenterar bland annat med att "det är ju sånt man säger" och syftar på att Rosa sa att det var en dålig idé att ha sex. Tittaren lämnas i denna tvåeggade skildring, där situationen går att se utifrån två olika perspektiv.

Tre huvudsakliga teman har identifierats vid analysen av diskussionen i fokusgrupperna. De teman som utkristalliserats berör hur de unga informanterna ser på vad som händer på skoltoaletten mellan Rosa och Karl och vad det kan ha för implikationer vad gäller synen på sexuellt våld och samhällets stöd.

Otydliga signaler: Vikten av att kunna läsa av varandra

Ett tema som framträder under fokusgruppintervjuerna rör hur informanterna tolkar det som att Rosa och Karl skickar otydliga signaler till varandra, framför allt Rosa till Karl, och att det är en anledning till att situationen faller ut som den gör. En tjej, 17 år, i fokusgrupp 1 påtalar just detta när hon resonerar kring vad hon tänker har hänt inne på skoltoaletten:

Jag tycker att det var mycket blandade känslor, det var mycket, otydliga signaler mellan båda två typ, för att Rosa var ju väldigt kärleksfull med honom i biblioteket, med Karl, eh innan hon va jättefull, men sen hon blev väldigt full, då tänkte jag att det va Karls fel, för han, för han liksom, alltså om den ena blir mer full, då tycker jag att den andra har mer makt, då den, han som man borde ba nej du är full, ta hem henne o ba nej du, vi kan inte göra det hära, så jag tycker, vi säger bara nu att det var hans fel, Karls fel, sen att hon va lite såhär nej kom till toan, det är alltså, hon var ju full, hon var inte medvetet om det typ, men jag tycker att det var Karls, hundra procent

Två ytterligare tjejer i fokusgruppen hakar på resonemanget ovan och nyanserar det:

Ungdom4 tjej: *Men också, dom borde ha pratat med varandra, läst av, lite bättre*

Ungdom1 tjej: *Exakt, det var som så mixade, han kanske trodde att hon ville ha honom, för att hon va såhär jättefull, han kanske visste att hon va full så som hon va, o hon va ju, alltså vissa människor ger ju olika signaler när dom är fulla, vissa blir kärleksfulla, vissa blir arga, vissa blir glada, ledsna, men han märkte inte det på nåt sätt*

I samtalet ovan illustreras flera intressanta aspekter. Dels berörs tolkningen hur otydliga signaler mellan två parter kan resultera i en situation framstår på olika sätt, dels diskuteras vem som bär ansvaret

för att situationen föll ut som den gjorde. Den första tjejen i citaten ovan är framför allt inne på att det är Karl som är ansvarig, samtidigt som de övriga två pekar på omständigheter som kan ses som förmildrande. Detta accentueras ytterligare i temat nedan, då ett framstående sådant berör just Karls intentioner och hur det påverkar hur situationen tolkas.

”Han ville ju inte göra det mot henne”

Ett framstående tema som kan identifieras berör hur informanterna tolkar det som att Karl saknade intention eller uppsåt till att våldta Rosa eller göra någonting mot hennes vilja. Ungdomarna kommer in på detta när de får frågan om de tycker att Rosa borde anmäla det som hänt till polisen. En av tjejerna (ungdom4), 17 år, formulerar sig kring detta:

Ungdom4 tjej: *För det känns ju också jobbigt för honom eftersom han inte gick in med, han ville ju inte göra det mot henne, utan han va ju lite förtjust i henne o ville inte göra henne illa, men det blev så ändå*

Även en av killarna (ungdom2) kommer in på hur det inte framstår som att Karls intentioner var att göra något mot Rosas vilja:

Ungdom2 kille: *Ja asså det som hände där inne på toaletten va ju, man såg ju att dom ville va lite intima, men sen att det gick över styr för att han läste av henne fel, båda två va ju, båda hade ju druckit, eh o det kan ju påverka deras, vad ska man säga, hur man läser av nån, men så sa ju även hon att, hon formulerade om nejjet till meningar som han inte riktigt lyssnade på, o det kan ju ha att göra med att hans polare sa att ”ja håll på med henne o så”, o även att han på ett sätt ville göra det men att det kan ha gått för snabbt, för han mädde ju dåligt efter det, men sen är det ju lätt att va efterklok men det var ju dom här signalerna som dom båda skickade till varandra, det blev lite fel*

Hur Karls uppsåt är av vikt blir också tydligt när en tjej (ungdom4) svarar på frågan nedan:

Sibel: [...] Men jag tänker på det här Rosa sa om att hon kände sig obekvämt med att säga ifrån, för att det kanske skulle bli pinsamt för honom, vad tänker ni kring det?

Ungdom4 tjej: Det känns väl värre för honom om han, med vetskapen om att hon inte ville, än att hon skulle sagt nej innan, för då skulle det inte ha hänt, o det är, jag tror att det känns jättejobbigt om man får veta att man har våldtagit nån, eller såhär, när det inte var meningen alls

Även killarna i fokusgrupp 2 kommer in på liknande resonemang då de diskuterar hur situationen kan definieras

Kille2: Det är ju en våldtäkt, men det är klart att... asså, det som jag tycker är väldigt tråkigt i situationen, det hade ju nästan varit bättre om det hade varit en person som mer hade haft viljan att våldta, asså det är ju väldigt, det är ju nästan ännu värre att han inte visste att han våldtog henne, för då är det liksom, då mår ju tom han dåligt efteråt, eller va man ska säga, det ...

Kille1: Jag tror att det nästan är vanligare så

Kille2: Ja det är ju vanligare så, det är klart... jaja, jag tror det är sällan nån som våldtar med vilja, viljan att våldta

Sammantaget pekar detta tema på hur informanterna tolkar det som att Karl saknade uppsåt ("han visste inte att han våldtog henne") och hur han inte hade några dåliga intentioner. Detta framställs påverka också hur situationen tolkas, och i någon mening avskrivs Karl från att ha haft ett ansvar för den. Hans agerande framställs som inte helt orimligt, givet situationens betingelser.

Stödbehov: Få en förståelse över vad som har hänt

Under fokusgruppsintervjuerna kommer ungdomarna även in på det stöd de tror att Rosa och Karl kan tänkas behöva efter det som hänt. Vad gäller Karls stödbehov riktas fokus till att han behöver få en

förståelse för vad som hände och hur Rosa upplevde situationen. En av tjejerna (ungdom1) i fokusgrupp 1 kommer in på detta nedan:

Ungdom 1 tjej: *Jag tänker att han behöver såhär, det känns som han behöver få klart för sig vad som har hänt, o vad som han har gjort o hela situationen är, för det känns som att han inte förstår helt, även fast han, även fast Rosas kompis sa det på ett sätt, ehm, asså han tänker ju säkert, eller såhär, jag tror att han behöver ja förstå på nåt sätt, prata med nån, o det tror jag också att Rosa behöver, prata med nån, o förstå va som har hänt, också för henne, så att det är inte ditt fel, det hände, dåliga saker händer ju liksom*

Under fokusgruppintervjuerna får ungdomarna också svara på vad de skulle säga till Rosa och Karl om de efterfrågade stöd, om de var kompisar med dem. En aspekt som framträder berör hur de själva ser sig som en tillgång vad gäller stöd, och de menar att det är ett viktigt budskap att förmedla. Två tjejer (ungdom3 respektive 4) i fokusgrupp 1 resonerar kring detta nedan, och delar också med sig av personliga erfarenheter av att ha varit ett stöd till en vän som varit i en destruktiv relation:

Ungdom4 tjej: *Men det är också väldigt svårt, en av mina närmsta kompisar kom till mig ba asså berätta en massa saker som inte är okej i en relation, o visste verkligen inte va hon skulle göra, men hon gillar verkligen också den personen så hon ville ju inte lämna den personen, även om han inte va bra för henne, alls, o det är ju också svårt som vän att veta va man ska säga eller såhär, ja man kan ju inte säga ja men lämna honom, för det måste man ju bestämma själv*

Ungdom1 tjej: *Asså det är ju också såhär, asså såhär, kompisar såhär, om jag skulle säga, han är inte bra för dig, gör slut med honom, till min kompis, så skulle hon va såhär varför säger hon så, hon säger bara så får att hon är avundsjuk eller för att hon inte vill o sådär, jag tror att det är viktigt som kompis*

att säga, jag tycker att du borde göra slut men jag kommer alltid finnas kvar här o stå vid din sida, även om du kommer putta bort mig, för att jag tror inte att det här är en bra relation, och jag tycker väldigt mycket om dig, o jag kommer alltid att hjälpa dig, det va så vi gjorde i den situationen med min kompis

De två tjejerna i fokusgrupp 1 illustrerar i citatet ovan hur jämnåriga kan utgöra ett viktigt stöd för unga utsatta för våld, vilket går i linje med forskning som visar att unga framför allt berättar om våld för jämnåriga (se t.ex. Lagerlöf & Överlien 2022).

Ungdomarna i fokusgrupp 2 resonerar också om stöd och kommer in på att stöd innan något händer är viktigt:

Kille2: *Jag vet inte va han skulle behöva för stöd efteråt, det känns mer som han skulle behöva stöd innan, det behöver ju vara mer i förebyggande syfte, jag vet inte*

Tjej: *Kanske nån att prata me, nån som kan förklara för honom att man kanske ska fråga innan, såhär*

Kille1: *Nån som är kritisk*

Tjej: *Ja*

Kille1: *Som kanske kan ifrågasätta hans beteende, som hans kompisar kanske inte gjorde, gör*

Kille2: *Visst han behöver väl typ bli utbildad efteråt asså såhär (skratt), men nu har han ju gjort det*

Tjej: *Så han inte gör det igen eller nåt*

Kille2: *Ja så att han inte gör det igen I guess, bra men ja*

Ungdomarna i fokusgrupp 2 pekar på vikten av att ge stöd som förebyggande kan syfta till att informera unga om vikten av att säkerställa samtycke. En av killarna lyfter också hur Karl behöver bli ifrågasatt av någon som är kritisk, eftersom hans kompis inte var det.

Möjligheten till att söka stöd och prata om en våldtäkt ses också i ljuset av aspekter som kan tänkas påverka den möjligheten. En tjej (ungdom3) i fokusgrupp 1, med rötter i Mellanöstern,

problematiserar stödmöjligheten och menar att den påverkas av kultur:

Ungdom3 tjej: *Jag tror också att det kan bero mycket på ens kultur, hon är ju liksom dansk [Rosa är från Danmark, anm.], i vissa kulturer är det väldigt tabubelagt att prata om våldtäkt, prata om samlag, o prata om sånt, sen så tror jag ändå, asså om nån med olika, asså det skulle va svårt för nån annan, som jag, jag är från Mellanöstern, jag lever mycket med min pappas kultur, om jag skulle bli liksom våldtagen säger vi, o jag skulle prata om det med, det skulle liksom va en annan bild på det, även fast min pappa som jag har nu, han skulle liksom döda personen som våldtagit mig, men liksom släkten, hedern, allt det hära, det är ändå en stor delning i det hära, sen så okej föräldrar, man ska också prata med sina föräldrar, men vissa har inte föräldrar, vissa kanske skulle kunna döda sin dotter om hon blev våldtagen, det är sjukt det här, alla kulturer, så det beror på lite*

Detta illustrerar hur stödsökandet betraktas vara villkorat av yttre faktorer som begränsar möjligheten för vissa ungdomar.

Sammantaget pekar ungdomarna i fokusgrupperna på hur stöd från jämnåriga kan vara viktigt, samtidigt som stöd också behöver ges förebyggande för att motarbeta att situationer likt den i stimulumaterialet äger rum. Därtill diskuteras hur stöd möjligen inte är lika tillgängligt för alla ungdomar, utan att yttre faktorer kan påverka tillgången.

Diskussion – Ungas syn på samhällets stöd

Denna delstudie har fokuserat på hur unga resonerar om samhällets stöd till unga utsatta respektive unga utövare av våld i en nära relation. Ungdomarna lyfter fram vikten av stöd från jämnåriga. Här vill vi särskilt uppmärksamma att de unga menar att både Karl och Rosa behöver prata med någon, detta är inget som ska bäras själv, eller som bör tystas ned. Att unga helst vänder sig till unga för stöd och hjälp är ett vanligt förekommande fynd i ungdomsforskningen. Detta är inte

något modernt fenomen, unga har i alla tider helst vänt sig till andra unga, och gapet mellan generationer har alltid funnits. Det är dock inte orimligt att tänka sig att gapet är än större idag, med tanke på den teknologiska revolution som skedde för över 30 år sedan. Idag har i princip alla unga i Sverige tillgång till internet, och många unga använder internet aktivt och som en central del av deras dagliga liv. Möjligen kan man då också tänka sig att unga är mer öppna för att söka hjälp digitalt, såsom från anonyma chatverksamheter online.

Ett viktigt fynd rör också förståelsen kring vad som händer på skoltoaletten, mellan Karl och Rosa. I linje med Helseth & Øverlien (kommande) som genomförde 12 grupper med unga i Norge, så är de unga upptagna av Karl's *intention*, där de tolkar att Karl inte menade att utföra en handling som kan definieras som sexuellt våld. Att man har mer sympati för män som förgriper sig på kvinnor, än det kvinnliga offret, är något som bland annat Uhnø (2022) kallar för 'himpathy' (Could it be my son? - Strategic himpathy work in rape trials - Nordic Research Council for Criminology (nsfk.org)). Karl menade inte att göra Rosa illa, han tyckte egentligen om henne, och de sände båda felaktiga signaler till varandra, menar ungdomarna i fokusgrupperna. Därav hade de båda skuld i det som sedan hände, och huvudproblemet handlar om bristande kommunikation, snarare än att någon gjorde fel (se också Helseth & Øverlien, kommande).

Avslutande reflektioner.

Syfte med detta projekt var att utforska det ideella stöd som unga söker utifrån våldsutsatthet i en egen nära relation. Studiens tre delstudier var: 1. Jourers ideella stöd; 2. Stödet som unga våldsutsatta och unga utövare söker; och 3. Ungdomars syn på stöd.

Bakgrunden till studien är de tidigare forskningsstudier vi bedrivit där unga svarat på enkäter om våld i nära relationer, och där vi intervjuat unga utsatta för våld. Resultaten från dessa studier pekar på att unga i hög utsträckning blir utsatta för våld i sina nära relationer, och att våldet har en omfattande negativ påverkan på deras liv. När vi nu gör en uppföljande studie om stöd till unga utsatta för våld i nära relationer, är det mot bakgrund av att vårt intryck av att de unga i våra studier hade ett stort hjälpbehov, men att stödet inte alltid fanns där, men också tidigare studier som understryker vikten av stöd för våldsutsatta. Aakvag & Strøm (2019) följde upp våldsutsatta unga vuxna (medelålder 21) under en tid, och fann att våldet kan ha stor inverkning på sociala relationer. De utsatta kände sig oftare svikna av andra, hade mindre stöd, och kände sig mer ensamma än unga som inte varit utsatta. Omfattande forskning har konkluderat att socialt stöd, och upplevelsen av ensamhet, är centralt för vårt psykiska välmående (se tex Bjørlykhaug et. al., 2022; Topor et. al., 2009). Även om familj och vänner är viktiga för att bryta upplevelsen av isolering, så är även det professionella stödet betydelsefullt, och då framförallt att den stödsökande känner sig respekterad och lyssnad till (Topor et. al., 2009). Här kan stödet från ideella, såsom jourer och anonymt stöd online, inneha en viktig roll.

Slutligen vill vi lyfta fram det ungdomarna i fokusgrupperna betonade, att vår fråga om vilket stöd de menade att 'Karl' behövde kanske inte är den mest presserande, men att vi bör fråga oss vilket stöd han hade behövt för att övergreppet inte skulle ske alls. Våldsförebyggande arbete, där unga får möjlighet att diskutera frågor som rör kärleksrelationer, vad det innebär att vara ihop med någon, sexuellt samtycke, och vad som är tillåtet och inte att göra mot varandra i en relation, efterlyses ofta av unga själva (se också Hellevik et. al., 2015). Detta bör ske på mötesplatser där det går att nå många unga, såsom i skolan, men det finns också behov för individuellt stöd där den unge får ställa frågor kring vad som anses vara våld, vad som är rimligt att 'gå med på' respektive inte, och vad det går att göra för att ta sig ur en våldsam relation eller stoppa sig själv från att utöva våld. Den ideella sektorn fyller här en viktig funktion, även om också den i varierande grad lyckas nå ut till de unga. Fokus för framtida studier bör vara att utforska stödet som ges av offentliga verksamheter, såsom socialtjänst, ungdomsmottagningar, och elevhälsovård. Eftersom vi vet att responsen de våldsutsatta får är viktig för upplevelsen av stöd, så bör också frågor om hur de unga upplevde att de blev bemötta inkluderas i framtida studier om stöd till denna grupp unga.

Referenslista.

Andersson, P. (2020a). Handling fear among staff: Violence and emotion in secure units for adolescents. *Nordic Social Work Research*, 10(2), 158-172.

Barbour, R., & Kitzinger, J. (1999). *Developing Focus Group Research*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications

Bjørlykhaug, K. I. Karlsson, B. Hesook, S. K. & Kleppe, L. C. (2022) Social support and recovery from mental health problems: a scoping review, *Nordic Social Work Research*, 12:5, 666-697

Blom, H. (2015) *Violence exposure among Swedish youth*. Umeå University Medical Dissertations, New Series No 1730

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Braun, V., & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis?. *Qualitative research in psychology*, 18(3), 328-352.

Cater, Å. K., Andershed, A. K., & Andershed, H. (2014). Youth victimization in Sweden: Prevalence, characteristics and relation to mental health and behavioral problems in young adulthood. *Child abuse & neglect*, 38(8), 1290-1302.

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.

DiMaggio, P & Powell, W (1991): The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. I DiMaggio, P. & Powell, W (red) *The new institutionalism in organizational analysis* Chicago: University of Chicago Press

Goldsmith, L. J. (2021). Using Framework Analysis in Applied Qualitative Research. *Qualitative Report*, 26(6).

Grape, Ove (2006) Domänkonsensus eller domänkonflikt? Integrerad samverkan mellan myndigheter. I Grape, O., Blom, B., & Johansson, R. (red) *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer* Lund: Studentlitteratur

H. F. Aakvaag & I. F. Strøm (2019). *Vold i oppveksten: Varige spor? En longitudinell undersøkelse av reviktimisering, helse, rus og sosiale relasjoner hos unge utsatt for vold i barndommen.* (Rapport 1/2019).

Hellevik, P., Øverlien, C., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., & Stanley, N. (2015). Traversing the Generational Gap: Young People's Views on Intervention and Prevention of Teenage Intimate Partner Violence. I N. Stanley & C. Humphreys (red.) *Domestic Violence and Protecting Children: New Thinking and Approaches*

Helsing, B., Hwang, C. P., & Frisé, A. (2021). How social networks influence young men to seek psychological help. *Nordic Psychology*, 73(2), 153-174.

Isdal, P. (2017). *Meningen med våld.* Gothia Förlag.

Korkmaz, S., & Överlien, C. (2020). Responses to youth intimate partner violence: the meaning of youth-specific factors and interconnections with resilience. *Journal of Youth Studies*, 23(3), 371-387.

Korkmaz, S., Överlien, C., & Lagerlöf, H. (2020). Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. *Nordic Social Work Research*, 1-1

Korkmaz, S (2021) *Youth Intimate Partner Violence in Sweden - Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships* (dissertation) Stockholm: US-AB

Linhorst, D. (2002). A Review of the Use and Potential of Focus Groups in Social Work Research. *Qualitative Social Work: Research and Practice*, 1(2), 208-228.

NCK (2014) *VÅLD OCH HÄLSA En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* NCK-rapport 2014:1 Danagård LITHO

Ritchie, J., Spencer, L., Bryman, A., & Burgess, R. G. (1994). *Analysing qualitative data*.

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J., & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 53, 2016, 889–899

Stonard, K. E., Bowen, E., Lawrence, T. R., & Price, S. A. (2014). The relevance of technology to the nature, prevalence and impact of Adolescent Dating Violence and Abuse: A research synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 19(4), 390–417.

Topor, A. Borg, M, Di Girolamo, S & Davidson, I (2009) Not Just an Individual Journey: Social Aspects of Recovery. *International Journal of Social Psychiatry* 2009 57:1, 90-99

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Överlien, C., Aronsson, K., & Hydén, M. (2005). The Focus Group Interview as an In-depth Method? Young Women Talking About Sexuality. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(4), 331–344

Övriga källor

HSLF-FS 2022:39 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

<https://www.nsfk.org/blog/could-it-be-my-son-strategic-himpathy-work-in-rape-trials/>